

ZAŁĄCZNIK 1.

POWIĄZANIE STRATEGII ROZWOJU KRAJU Z INNYMI STRATEGIAMI I PROGRAMAMI

Przy opracowywaniu SRK wykorzystane zostały strategiczne i programowe dokumenty rządu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Wspólnoty Europejskiej. Spośród dokumentów krajowych, podstawą przygotowania Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 są: Program Działania Rządu RP „Solidarne Państwo” oraz inne dokumenty strategiczne rządu, m.in. Krajowy Program Reform 2005-2008, Program Konwergencji – Aktualizacja 2005, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, Program Zapobiegania Przestępczości i Antyspołecznym Zachowaniom, Krajowy Program Rozwoju Wsi, Strategia Rozwoju Transportu, strategie ochrony środowiska i pozostałe strategie sektorowe. Strategia Rozwoju Kraju uwzględnia również efekty prac nad strategiami rozwoju województw, nad Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz nawiązuje do dokumentu Polska 2025 - Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju. SRK będąc dokumentem ściśle horyzontalnym będzie koordynowała wszelkie działania na rzecz rozwoju i modernizacji kraju.

Solidarne Państwo

Głównym dokumentem krajowym, stanowiącym podstawę przygotowania Strategii Rozwoju Kraju jest Program Działania Rządu RP „Solidarne Państwo”, koncentrujący się na działaniach: wspierających wzrost inwestycji i zatrudnienia, uzdrawiających finanse publiczne, wspierających rodzinę oraz ograniczających sferę ubóstwa i wykluczenia społecznego. Za warunek niezbędny realizacji programu naprawy państwa uznano podniesienie standardów życia publicznego oraz stworzenie mechanizmów uczciwego i sprawnego funkcjonowania administracji.

Unijne dokumenty programowe

Do dokumentów unijnych, które uwzględniono w pracach nad SRK, należą Strategia Lizbońska, Strategia Zrównoważonego Rozwoju UE, Strategiczne Wytyczne Wspólnoty - Polityka spójności 2007-2013 wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Zintegrowane wytyczne na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 oraz unijne dokumenty strategiczne odnoszące się do poszczególnych obszarów takich jak: zatrudnienie (Agenda Społeczna), bezpieczeństwo powszechne (Europejska Strategia Bezpieczeństwa), rola młodzieży w promowaniu wzrostu i zatrudnienia UE (Europejski Pakt na rzecz Młodzieży), Program „Edukacja i Szkolenia” 2010, społeczeństwo informacyjne (i 2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia), rozwój nauki i innowacyjność (projekt programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP) oraz 7. Program ramowy UE badań, rozwoju technologicznego i demonstracji 2007-2013), komunikaty Komisji Europejskiej: Wspólne działania na rzecz wzrostu i zatrudnienia - Wspólnotowy program lizboński oraz Więcej badań naukowych i innowacji – Inwestycje dla wzrostu i zatrudnienia. Istotnym źródłem dla opracowania SRK były sugestie III Raportu Kohezyjnego, wyniki prac nad Nową Perspektywą Finansową, a także projekty rozporządzeń Rady dotyczące funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności w okresie programowania 2007-2013. SRK odnosi się także do europejskich programów współpracy przygranicznej i transgranicznej.

*Realizacja
Strategii
Lizbońskiej*

Strategia Rozwoju Kraju realizuje cele i wyzwania, jakie stawiane są w podstawowym dokumencie strategicznym UE - Strategii Lizbońskiej i jej odnowionych założeniach, kładąc nacisk na wzrost gospodarczy i zatrudnienie. SRK przywiązuje również dużą wagę do aspektów zrównoważonego rozwoju, w ślad za pracami nad aktualizacją Strategii Zrównoważonego Rozwoju. Realizuje też cele polityki spójności UE zawarte w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty na lata 2007-2013, skierowane przede wszystkim na inwestowanie w siły napędowe wzrostu i zatrudnienia, inwestowanie w obszary o wysokim potencjale wzrostu, wykorzystanie wiedzy i innowacji, rozwijanie synergii i komplementarności w stosunku do innych polityk Wspólnoty, poprawę systemów rządzenia. SRK uwzględnia również cele i wytyczne makro i mikroekonomiczne zawarte w dokumencie Komisji Europejskiej: Zintegrowane wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 (ZPW).

*Krajowy Program
Reform na lata
2005-2008*

Przełożeniem na grunt krajowy założeń wspólnotowego ZPW jest Krajowy Program Reform (KPR) na lata 2005-2008. Dokument obejmuje szeroki zakres problemów, od reformy finansów publicznych, przez reformy rynku pracy i pomocy społecznej, aż do reform sektorowych i deregulacyjnych. Kierunki reform przewidziane w KPR będą wspierane w ramach centralnych i regionalnych programów operacyjnych, gdyż w ramach Narodowej Strategii Spójności dąży się do przeznaczenia około 60% środków wspólnotowych na realizację odnowionej Strategii Lizbońskiej.

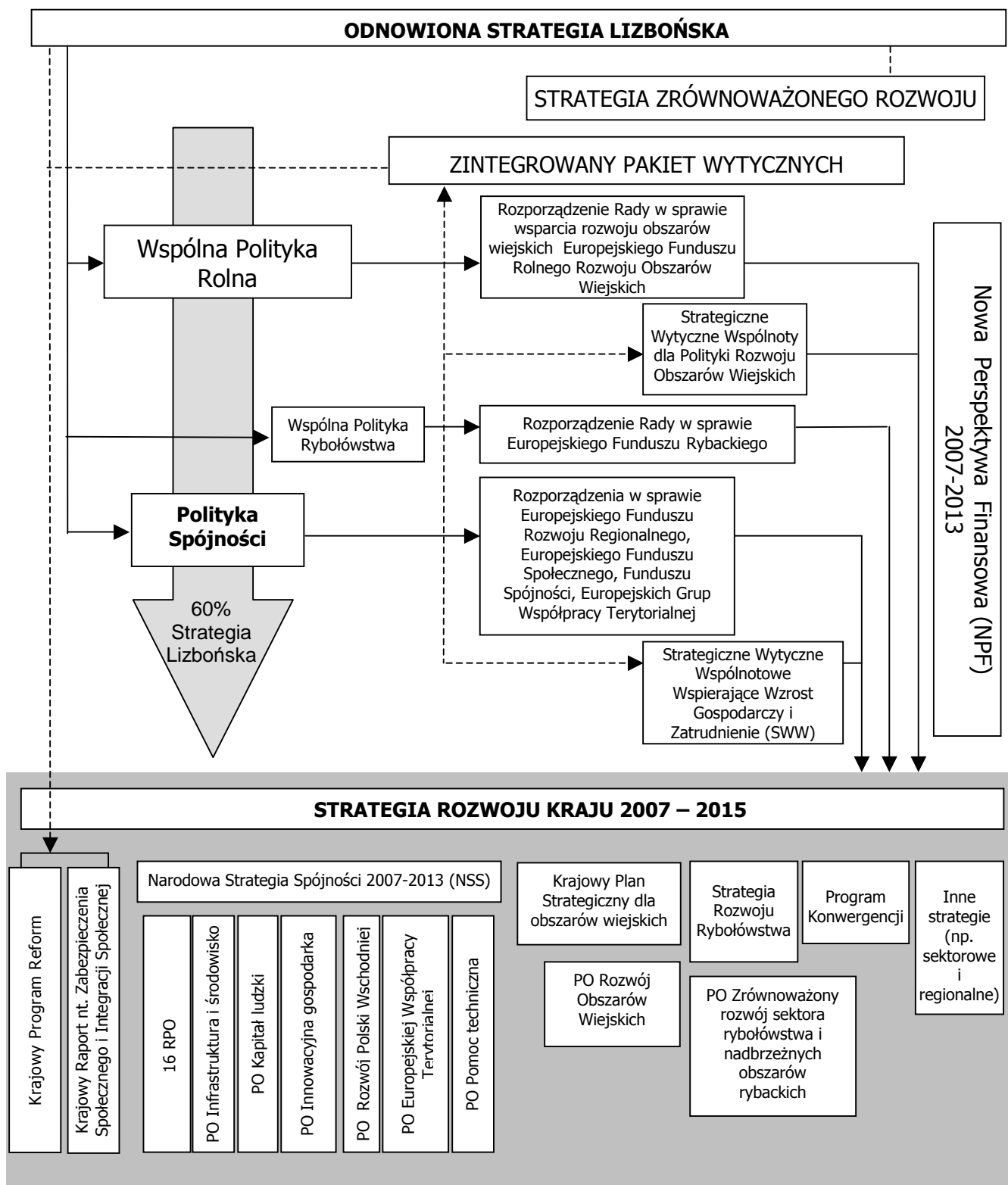
*Program
Konwergencji*

Strategia Rozwoju Kraju nawiązuje także do Programu Konwergencji – Aktualizacja 2005. Nadrzędnym celem polityki gospodarczej nakreślonym w Programie Konwergencji jest uzyskanie wysokiego, długookresowego tempa wzrostu gospodarczego, które warunkuje proces realnej konwergencji z państwami członkowskimi UE. Wysokie tempo wzrostu gospodarczego powinno zostać osiągnięte przy utrzymaniu stabilności makroekonomicznej, a więc przy poziomie inflacji oraz saldzie rachunku obrotów bieżących pozwalających zachować stabilność kursu walutowego i spełnić wymagane kryteria z Maastricht. Pierwszorzędne znaczenia nabiera w tym kontekście kontynuacja reformy finansów publicznych, tak aby zmniejszyć nierównowagę fiskalną, a jednocześnie zagwarantować w budżecie państwa środki na współfinansowanie i prefinansowanie projektów w ramach polityki strukturalnej państwa.

*Narodowa
Strategia
Spójności*

Obszary wsparcia ze środków polityki spójności w okresie 2007-2013 zostały w pełni odzwierciedlone w założeniach priorytetów strategicznych Narodowej Strategii Spójności, ukierunkowanych na wzmocnienie nowoczesnej gospodarki, infrastruktury, środowiska, zasobów ludzkich oraz podnoszenia jakości zarządzania w sektorze publicznym.

Spójność pomiędzy politykami wspólnotowymi i dokumentami programowymi UE i Polski

ZAŁĄCZNIK 2.

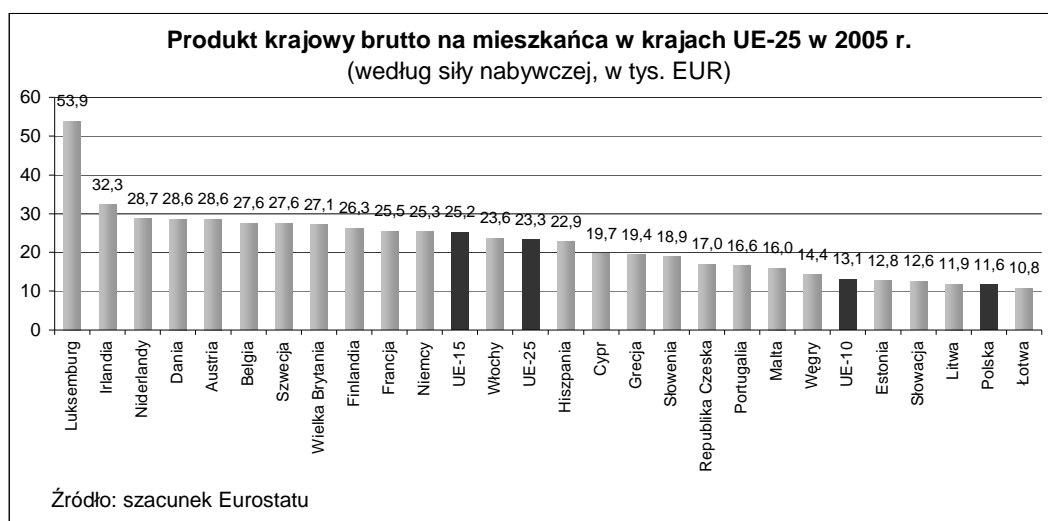
OCENA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ POLSKI

1. POZIOM HORYZONTALNY

1.1. Sytuacja makroekonomiczna

3,4% wzrostu PKB
w 2005 r.

Po znacznym osłabieniu dynamiki wzrostu gospodarczego w latach 2001-2002, rok 2003, a szczególnie 2004, przyniosły wyraźną poprawę koniunktury. W 2004 r. wzrost PKB wyniósł 5,3% i był najwyższy od siedmiu lat. Wzmoczona aktywność gospodarcza dotyczyła głównie okresu akcesyjnego. W 2005 r. nastąpiło osłabienie tempa wzrostu gospodarczego do 3,4%. Mimo to PKB w przeliczeniu na mieszkańca, liczony wg parytetu siły nabywczej, osiągnął połowę przeciętnej UE-25. W 2004 r. relacja ta stanowiła 49%, a w 2000 r. – 47%.

Rok 2005 był drugim kolejnym rokiem zwiększenia roli inwestycji jako czynnika kształtującego dynamikę PKB, jednak pomimo dalszego wzrostu nakładów brutto na środki trwałe (o 6,5%, wobec 6,4% w 2004 r.), stopa inwestycji w gospodarce narodowej osiągnęła zaledwie 18,2%, wobec 23,7% w roku 2000.

Oceniając dynamikę procesów inwestycyjnych, należy zwrócić uwagę, że wiele przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego zrealizowało przedsięwzięcia prorozwojowe w okresie przedakcesyjnym i bezpośrednio po akcesji (łącznie w latach 2003-2004 wzrost inwestycji w tym przemyśle w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 49 osób wyniósł prawie 34%), co pozwoliło na dostosowanie się do norm i standardów obowiązujących w UE oraz na sprostanie zwiększonemu po akcesji popytowi głównie z krajów unijnych. W 2005 r. tempo wzrostu inwestowania w tych przedsiębiorstwach zmniejszyło się do około 4,5%.

Coraz bardziej znaczącym segmentem polskiej gospodarki stają się spółki z kapitałem zagranicznym. Ich udział w potencjale i aktywności ogółu podmiotów gospodarczych w 2004 r. przekroczył 40%, podczas gdy w 1994 r. wynosił zaledwie 13%.

Inwestycje zagraniczne w Polsce

Wzrostowi działalności prorozwojowej sprzyja również transfer kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich. Notuje się znaczne zainteresowanie naszym krajem, zarówno ze strony dużych zagranicznych koncernów, jak też małych i średnich przedsiębiorstw. Polska coraz lepiej oceniana jest jako miejsce potencjalnych inwestycji, m. in. z uwagi na dostępność miejsca i koszt ziemi. Atutem jest też niska stawka podatku CIT oraz tania i fachowa siła robocza.

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych informuje o pracach przy wielu projektach oraz o wzroście zapytań o możliwości inwestowania w Polsce. Inwestycje zagraniczne w 2005 r. osiągnęły około 7,7 mld USD, a ich łączną wartość (od 1990 r.) szacuje się na około 92 mld USD. Pozytywnym symptomem jest to, że – podobnie jak w 2004 r. – większość projektów stanowiły inwestycje od podstaw tzw. *greenfield* (ich udział w 2004 r. osiągnął 58%, wobec 51% w 2003 r. i tylko 37% w 2002 r.).

Kolejny rok istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego pozostawał handel zagraniczny, przy czym – pomimo niekorzystnych uwarunkowań kursowych i koniunkturalnych – dynamika eksportu, szósty rok z rzędu wyraźnie wyprzedzała dynamikę importu. W rezultacie nastąpiła dalsza redukcja ujemnego salda wymiany. Towarzyszyły temu korzystne zmiany w strukturze towarowej.

W 2005 r., w porównaniu z 2004 r., eksport (w ujęciu rzeczowym, w EUR) zwiększył się o 19,6%, podczas gdy import o 13%. W ciągu ostatnich 5 lat eksport wzrósł ponad 2-krotnie, a import o ponad 50%. Ujemne saldo obrotów wyniosło 9,3 mld EUR i było o 2,4 mld EUR (20,6%) niższe niż rok wcześniej i o 9,5 mld EUR (ponad połowę) od uzyskanego w 2000 r.

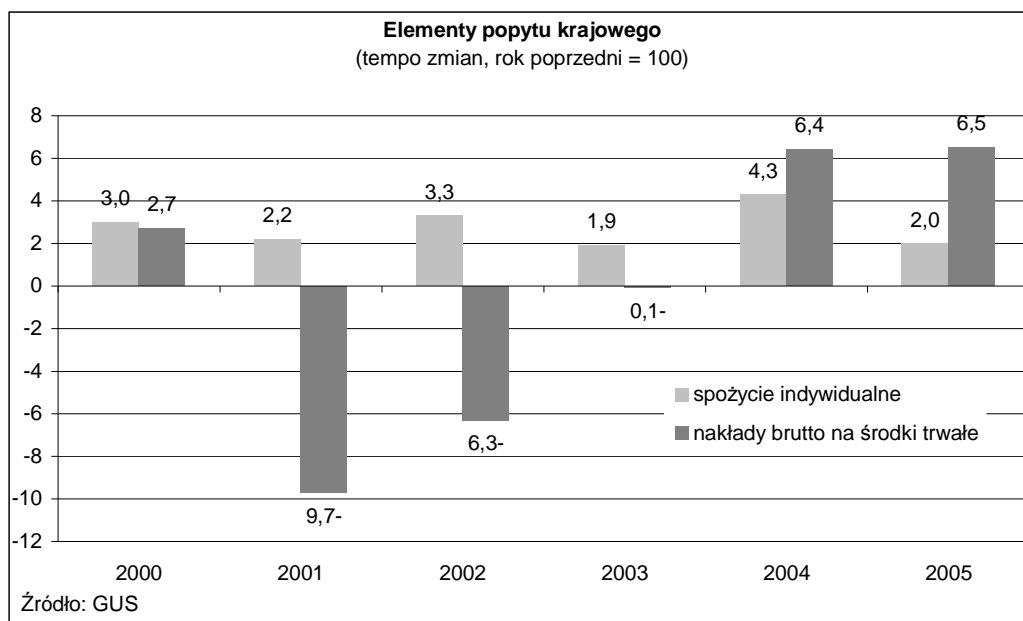
Ożywienie eksportowe

Ożywienie eksportowe wynikało w znacznej mierze z podjętych w ostatnich latach działań restrukturyzacyjnych, co wpłynęło na wzrost konkurencyjności polskiej oferty towarowej na rynkach zagranicznych.

Tendencje w wymianie towarowej znalazły potwierdzenie w danych bilansu płatniczego. Uwzględniając zwiększenie dodatniego salda transferów bieżących (m.in. dzięki napływowi środków netto z UE) i usług oraz zmniejszenie ujemnego salda dochodów deficyt na rachunku bieżącym zmalał z 8,5 mld EUR w 2004 r. do 3,5 mld EUR w 2005 r., a jego relacja do PKB zmniejszyła się z 4,2% do 1,4%. Tak więc 2005 r. był piątym, z wyjątkiem 2004 r., kolejnym rokiem ograniczania nierównowagi zewnętrznej kraju.

Jednocześnie wyroby wysokiej techniki stanowią zaledwie 2-3% globalnego eksportu, wobec około 18% w krajach UE.

W 2005 r. – mimo niskiej, szczególnie w II połowie roku, inflacji – wyraźnie osłabła dynamika spożycia, zwłaszcza indywidualnego (wzrost wyniósł 2%, wobec 4,3% w 2004 r.). Nastąpiło to w warunkach m.in. realnego wzrostu funduszu wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw o około 3%, stagnacji realnych dochodów ze świadczeń emerytalno-rentowych, wzrostu aktywów finansowych gospodarstw domowych o 11,9% oraz zwiększenia ich zadłużenia w systemie bankowym o 22%.

Inflacja roczna (grudzień 2005 r. do grudnia 2004 r.) wyniosła 0,7%, wobec 4,4% w 2004 r., kształtując się znacznie poniżej dolnej granicy celu inflacyjnego, określonego przez Radę Polityki Pieniężnej (1,5-3,5%).

Obecnie polska gospodarka weszła w fazę stopniowego ożywienia, jednak jego skala i trwałość zależą głównie od polityki fiskalnej. W latach 2001-2004 deficyt finansów publicznych w relacji do PKB oscylował w granicach 3-5% (wg ESA95) i był rezultatem przede wszystkim wadliwej struktury wydatków. Ponad 70% z nich to wydatki „sztywne”, prawnie zdeterminowane. Znaczną część stanowią transfery socjalne, w dużym stopniu oparte na automatycznych mechanizmach indeksacyjnych. Ogranicza to pulę środków budżetowych, które można by przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, poprawę jakości służb publicznych, aktywną politykę rynku pracy. Dlatego też Polska w latach 2001-2004 nie spełniała jednego z najważniejszych kryteriów konwergencji zawartych w Traktacie z Maastricht – utrzymywania deficytu finansów publicznych poniżej 3% PKB. Relacja deficytu sektora finansów publicznych do PKB wyniosła w 2005 r. 2,5%, wobec 3,8% w 2004 r.

Skutkiem niedostosowania wydatków do możliwości finansowych państwa jest – w warunkach wygasania wpływów z prywatyzacji – narastanie długu publicznego. Dług ten, powiększony o przewidywane wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji, jeszcze w końcu 2000 r. wynosił 290 mld zł, a w końcu 2005 r. już 478 mld zł, a więc w ciągu pięciu lat zwiększył się o prawie 2/3. W tym samym czasie PKB w cenach bieżących wzrósł o prawie 32%, tj. w tempie 2-krotnie niższym. W 2005 r. kwota długu publicznego zbliżyła się do 50% PKB, a więc pierwszego progu ostrożnościowego, określonego przepisami ustawy o finansach publicznych. W przypadku utrzymania się tej tendencji i ewentualnej nieznacznej tylko deprecjacji złotego, państwowy dług publiczny, w relacji do PKB, w ciągu najbliższych dwóch lat zbliży się do 55% - tj. drugiego progu ostrożnościowego. Z przekroczenia tego progu wynikają dla gospodarki daleko sięgające konsekwencje, łączące się z koniecznością drastycznego ograniczenia wydatków budżetowych, którego skala może być groźna dla rozwoju kraju. Stąd konieczne są działania reformujące finanse publiczne w kierunku redukcji i restrukturyzacji

Wydatki są ciągle większe niż możliwości finansowe państwa. Trzeba ograniczać deficyt finansów publicznych

wydatków (na rzecz wydatków o charakterze prorozwojowym), a także uregulowania tworzące lepszy klimat dla rozwoju przedsiębiorczości.

Specyfika polskiej gospodarki – procesy restrukturyzacyjne

Specyfiką polskiej gospodarki w jej obecnym stadium rozwoju są trwające procesy restrukturyzacyjne. Jednak od momentu przystąpienia Polski do UE działania związane z udzielaniem pomocy publicznej podlegają w całości regulacjom unijnym. W 2004 r. pomoc publiczna wyniosła 8,8 mld zł, tj. 1% PKB, wobec 0,44% PKB w UE-25. Na cele horyzontalne przeznaczono 50,5%, a na pomoc sektorową około 32% ogółu udzielonej pomocy publicznej (bez transportu i rolnictwa). Beneficjentami pomocy publicznej były głównie duże przedsiębiorstwa państwowe.

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne w latach 2000-2005

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005
PKB (rok poprzedni =100)	104,2	101,1	101,4	103,8	105,3	103,4
Spożycie zbiorowe (rok poprzedni=100)	102,4	102,5	101,5	104,7	103,9	102,7
Spożycie indywidualne (rok poprzedni =100)	103,0	102,2	103,3	101,9	104,3	102,0
Nakłady brutto na środki trwałe (rok poprzedni =100)	102,7	90,3	93,7	99,9	106,4	106,5
Popyt krajowy (rok poprzedni =100)	103,1	98,6	100,9	102,7	105,9	102,1
Eksport towarów i usług (rok poprzedni =100)	123,2	103,1	104,8	114,2	114,0	108,1
Import towarów i usług (rok poprzedni =100)	115,5	94,7	102,7	109,3	115,2	104,9
Ceny towarów i usług konsumpcyjnych (rok poprzedni =100)	110,1	105,5	101,9	100,8	103,5	102,1
Napływ BIZ (mld USD)	9,3	5,7	4,1	4,6	12,9	7,7
Relacja rachunku bieżącego bilansu płatniczego do PKB (w%)	-5,8	-2,8	-2,5	-2,1	-4,2	-1,4
Relacja salda obrotów towarowych handlu zagranicznego do PKB(w%)	-7,2	-4,0	-3,7	-2,6	-2,2	-0,9
Średni kurs euro w zł	4,01	3,67	3,86	4,40	4,53	4,03

Źródło: GUS, NBP.

Wyniki gospodarki Polski i warunki, w jakich zostały osiągnięte, znajdują odzwierciedlenie w rankingach, sporządzanych okresowo przez szereg ośrodków badawczych, posługujących się różnymi zestawami wskaźników częściowych.

Polska 51. w rankingu konkurencyjności

Według badania Światowego Forum Ekonomicznego z 2005 r., Polska zajęła 51 miejsce wśród najbardziej konkurencyjnych państw świata, co jest awansem o 9 miejsc, w porównaniu z 2004 r., jednak nadal plasowała się na ostatnim miejscu wśród krajów naszego regionu.

Z kolei Instytut Rozwoju Zarządzania (Institute for Management Development – IMD) w Lozannie, który określa zdolność konkurencyjną poszczególnych krajów badając systemowe warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, w 2006 r. umieścił Polskę na 58 miejscu na 61 sklasyfikowanych krajów i regionów. Szczególnie krytycznie ocenił infrastrukturę, efektywność administracji państwowej i wysoki poziom bezrobocia.

Firma *A.T Kearney Inc.* badająca atrakcyjność tzw. rynków wschodzących dla inwestorów zagranicznych w rankingu z końca 2005 r. sklasyfikowała Polskę na 5 miejscu na 25 państw, co jest wzrostem o 7 pozycji w porównaniu z rankingiem z jesieni 2004 roku. Polska wyprzedziła w tym rankingu niektóre kraje naszego regionu, m.in. Węgry i Czechy. Ta sama firma przedstawia także ranking globalizacji (*globalization index*), w którym Polska w 2005 r. zajęła 31 miejsce na

62 państwa i utrzymała pozycję z roku 2004. Wyższe pozycje z krajów naszego regionu zajęły Czechy, Węgry i Słowacja.

UNCTAD w swym dorocznym raporcie przedstawia rankingi krajów pod względem faktycznego napływu BIZ i indeksu potencjalnego napływu BIZ. Według wskaźnika indeksu faktycznego napływu BIZ w ostatnich latach notuje się stały spadek pozycji Polski z 46 miejsca w 2001 r. na 75 miejsce w roku 2004. Najwyższy poziom indeksu w latach 2001-2004, spośród krajów naszego regionu uzyskały Estonia (16.), Słowacja (25.) i Czechy (28.). Pozycja Polski pod względem indeksu potencjalnego napływu BIZ jest już wyższa. W 2003 r. Polska zajęła 43 miejsce, które nie uległo zmianie od 2001 roku.

Ostatnie wyniki gospodarki oraz jej perspektywy są relatywnie silne, co leży u podstaw ratingów ustalanych dla Polski przez główne agencje ratingowe. W kwietniu 2006 r. Fitch Ratings ustalił dla zobowiązań w walutach zagranicznych ocenę na poziomie „BBB+” (potrójne B z plusem), z perspektywą pozytywną i utrzymał również rating dla zobowiązań w walucie lokalnej na poziomie „A” (pojedyncze A), z perspektywą stabilną.

1.2. Kapitał ludzki

Zmiany demograficzne

Pod względem liczby ludności Polska znajduje się na 32 miejscu w świecie i na 8. miejscu w Europie (w końcu 2005 r. liczba ludności w Polsce wyniosła 38,2 mln). Rok 2005 był już siódmym z kolei rokiem, w którym odnotowano rzeczywisty ubytek ludności, a jednocześnie czwartym, w którym wystąpił ujemny przyrost naturalny. Wśród innych krajów europejskich ludność Polski jest nadal młoda w sensie demograficznym, jednakże mediana wieku zwiększa się (w 2004 r. wyniosła 36,5 – wobec 34,0 w 1995 r.), oznaczając starzenie się społeczeństwa.

Mamy ujemny przyrost naturalny – społeczeństwo polskie starzeje się

W latach 1991-2005 udział dzieci i młodzieży (0-17 lat) obniżył się o 9,1 pkt proc. - do 20,6% całkowitej populacji. O prawie 2,5 mln zwiększyła się natomiast liczba ludzi w wieku produkcyjnym, którzy stanowią 64% mieszkańców kraju. Rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej). W porównaniu z 1990 r. jest ich więcej o prawie 1 mln. W końcu 2005 r. odsetek tej grupy ludności w ogólnej populacji wyniósł około 15,4%, tj. zwiększył się o 2,6 pkt proc. w porównaniu z 1990 r.

Szacuje się, że po 2010 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie się zmniejszać i w 2020 r. wyniesie 22,6 mln osób (20,8 mln w 2030 r.). Przyczyną takiego stanu będzie niski, utrzymujący się od połowy lat dziewięćdziesiątych, poziom dzietności.

Jednocześnie przewiduje się, że po roku 2011 nastąpi przyspieszenie procesu starzenia się społeczeństwa. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrośnie do 8,5 mln w 2020 r. (9,6 mln w 2030 r.). W wyniku tych procesów ludność Polski do 2030 r. zmniejszy się, w porównaniu z 2000 r., o około 2,6 mln osób, a współczynnik obciążenia demograficznego, tj. stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym, zwiększy się z 24% obecnie do 46%. Warto również zauważyć, że wśród wzrastającej liczby osób starszych, znajdują się osoby, które nie będą w stanie samodzielnie funkcjonować, w tym osoby niepełnosprawne i wymagające opieki.

Rynek pracy

Stopniowo rośnie liczba nowych miejsc pracy, ale bezrobocie jest nadal wysokie

Po pięciu latach bardzo trudnej sytuacji na rynku pracy (liczba pracujących w gospodarce narodowej w latach 1999-2003 zmniejszyła się o prawie 1,4 mln osób, tj. o 9%, natomiast liczba bezrobotnych wzrosła o ponad 1,3 mln) w końcu 2004 r. wystąpiły pierwsze oznaki jej poprawy, które utrwaliły się w 2005 r. Stopniowo rosła liczba nowych miejsc pracy i zatrudnienie, systematycznie spadało bezrobocie. W 2005 r. zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw było o 1,9% większe niż w 2004 r. Równocześnie łatwiejszy dostęp do rynków pracy krajów UE, w wyniku akcesji Polski, spowodował wzrost liczby Polaków (zwłaszcza młodych) pracujących za granicą. Szacuje się, że w celach zarobkowych wyjechało z Polski do krajów UE około 0,6 mln osób.

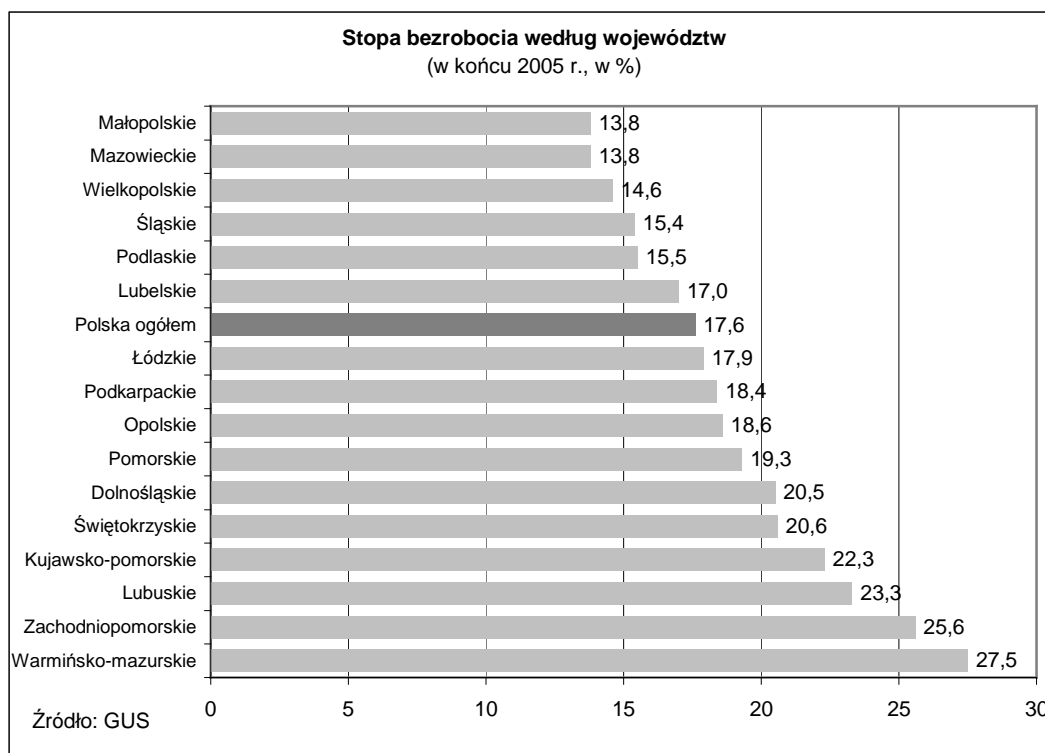
Mimo wzrostu popytu na pracę, przy nadal wysokiej jej podaży (szacuje się, że ludność w wieku produkcyjnym zwiększyła się w ubiegłym roku o ponad 165 tys. osób, tj. w skali nie notowanej w innych krajach europejskich), bezrobocie pozostawało wysokie, chociaż jego poziom i stopa, w porównaniu z ostatnimi latami, zmalały. W końcu 2005 r. urzędy pracy rejestrowały prawie 2,8 mln bezrobotnych, tj. o 227 tys. mniej niż przed rokiem, a stopa bezrobocia obniżyła się do 17,6%, z 19% w końcu 2004 r. i 20% w latach 2002-2003. Mimo to, była najwyższa wśród krajów UE-25.

Pomimo spadkowej tendencji zarówno poziomu, jak i stopy bezrobocia, nie maleją dysproporcje terytorialne. W najtrudniejszym położeniu znajdują się nadal słabo rozwinięte, rolnicze regiony Polski północnej i północno-wschodniej. W końcu 2005 r. najwyższą stopę bezrobocia notowano w województwie warmińsko-mazurskim (27,5%) oraz zachodnio-pomorskim (25,6%). Najmniejsze bezrobocie występowało w wielkich aglomeracjach miejskich, o wysokim stopniu urbanizacji, rozwiniętym przemyśle i usługach. Tak było w przypadku Warszawy o stopie bezrobocia 5,6% (wobec 13,8% w całym województwie mazowieckim) lub Poznania o stopie 6,1% (wobec 14,6% w całym woj. wielkopolskim).

Najtrudniejszy problem do rozwiązania to bezrobocie długotrwałe i wśród młodych

Najtrudniejszym problemem do rozwiązania jest bezrobocie długotrwałe i bezskuteczne poszukiwanie pracy przez ludzi młodych. W końcu 2005 r. liczba osób pozostających bez pracy ponad rok wynosiła prawie 1,4 mln, stanowiąc 50,2% ogółu bezrobotnych. Z uwagi na długi przeciętny okres poszukiwania zatrudnienia (w IV kwartale 2005 r. 18,4 miesiąca), szanse tej grupy bezrobotnych na powrót do pracy są bardzo małe, co oznacza pogłębianie się ubóstwa tych osób i ich rodzin.

Stopa bezrobocia ludzi młodych (w wieku do 24 lat) wynosiła w końcu 2005 r. 34,6%. Aktywizacja zawodowa tej grupy społecznej jest nadal niedostateczna, na co wskazuje szybki wzrost liczby niewykorzystanych ofert pracy. W końcu 2005 r. było ich 17,5 tys., wobec 13,2 tys. w 2004 r. i 5,3 tys. w 2001 r. Są to często oferty dla osób z wysokimi lub specyficznymi kwalifikacjami, którym nie mogą sprostać poszukujący pracy bezrobotni. Duży odsetek ofert nie jest akceptowany nawet przez długotrwałe bezrobotnych (praca niedostatecznie opłacana lub konkurencja zatrudnienia w szarej strefie).

Najliczniejszą i najbardziej dotkniętą długotrwałym bezrobociem grupę stanowią osoby z najniższymi kwalifikacjami. W końcu 2005 r. 65% bezrobotnych miało wykształcenie zasadnicze zawodowe i niższe. Niepokojący jest jednak duży, a przy tym zwiększający się odsetek osób z wykształceniem wyższym. Stanowiły one 5,5% wszystkich bezrobotnych, a stopa bezrobocia tej populacji w IV kwartale 2005 r. wyniosła 7,3%. Oznacza to rosnące niedopasowanie ich wykształcenia do potrzeb rynku pracy.

Problemem rynku pracy są także bardzo duże nadwyżki siły roboczej na obszarach wiejskich, a praktycznie jawne i ukryte bezrobocie. W końcu 2005 r. zarejestrowanych było prawie 1,2 mln bezrobotnych zamieszkałych na wsi. Stanowili oni 42,6% ogółu bezrobotnych. Powszechny Spis Rolny wskazuje jednocześnie na znaczną nadwyżkę osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Wskaźnik zatrudnienia wyniósł w IV kwartale 2005 r. 53,7%. Najwyższy wskaźnik notowano w województwach: mazowieckim (59,2%), lubelskim (57,5%) i małopolskim (56,2%), a najniższy w zachodniopomorskim (49,7%), śląskim, warmińsko-mazurskim i dolnośląskim (50,7%).

Istotnym czynnikiem hamującym wzrost zatrudnienia pozostają wysokie, pozapłacowe koszty pracy, związane z występowaniem tzw. klina podatkowego. Na jego wielkość wpływają wszelkiego rodzaju obciążenia socjalne (składka na ubezpieczenia społeczne, w tym – wysoka obowiązkowa składka emerytalna), obciążenia pracodawcy związane z zatrudnieniem pracowników oraz podatek dochodowy. Wysoki klin podatkowy – wynoszący w naszym kraju ponad 42% – sprzyja rozwojowi „szarej strefy”.

Zbyt wysokie koszty pracy hamują wzrost zatrudnienia

Ubóstwo

Rozwój gospodarki rynkowej spowodował nieuchronny, ale zarazem dość żywiłowy, proces materialnego rozwarstwiania się społeczeństwa. W konsekwencji wzrosła rozpiętość dochodów zarówno między grupami gospodarstw domowych, jak i wewnątrz tych grup.

Z narastaniem zróżnicowania materialnego wiąże się powiększanie się obszaru strefy ubóstwa. Z przeprowadzonych szacunków wynika, że prawie 12% ogółu ludności żyje poniżej minimum egzystencji.

Rozwarstwienie materialne społeczeństwa, a zwłaszcza obszerna strefa niskich dochodów pociąga za sobą szereg niekorzystnych zjawisk, zwłaszcza w sferze społecznej (m.in. zagrożenie zjawiskami patologicznymi, czy nierówność szans rozwojowych, co oznacza „dziedziczenie biedy”). Wywołuje to poczucie niesprawiedliwości, a w konsekwencji nasila postawy roszczeniowe i pociąga za sobą zjawisko wykluczenia społecznego.

Edukacja i poziom kwalifikacji

Rosną aspiracje edukacyjne Polaków, ale nadal mamy wysoką liczbę osób z najniższym wykształceniem

Pozytywnym zjawiskiem, obserwowanym w ostatnich latach, jest stały wzrost poziomu wykształcenia Polaków, związany z rosnącymi aspiracjami edukacyjnymi. Niekorzystnym zjawiskiem jest niski poziom uczestnictwa w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat (około 38%), podczas gdy w krajach Europy Zachodniej wskaźnik ten waha się między 70% a 100%. Ponadto występują ogromne dysproporcje w upowszechnieniu wychowania przedszkolnego między miastem a wsią. W 2005 r. 55% dzieci w wieku 3-5 lat mieszkających w mieście uczęszczało do przedszkola, natomiast dzieci mieszkających na wsi - tylko 17,5%.

Polskę cechuje zarówno znaczny odsetek osób o najniższym poziomie wykształcenia, jak i stosunkowo niewielka grupa osób o najwyższych kwalifikacjach. W 2003 r. 24% populacji osób w wieku 15-64 lata stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, zaś 30% - osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W krajach UE-15 ten ostatni wskaźnik sięgał około 40%. Jednocześnie w Polsce, pomimo dużego zaangażowania osób młodych w kształcenie na poziomie wyższym (liczba studentów w latach 1990-2005 wzrosła prawie 5-krotnie), udział osób z najwyższymi kwalifikacjami w populacji 15-64 lata jest nadal niski. Jedyne niespełna 14% obywateli polskich (populacji powyżej 15 lat) posiada wykształcenie wyższe, podczas gdy w krajach UE-15 – około 20%. Należy też zauważyć, że obserwowanemu wzrostowi liczby studentów nie towarzyszyło równoległe i adekwatne do potrzeb zwiększenie kadry naukowej, co wpływa na obniżenie się jakości kształcenia akademickiego.

Tylko 5,5% tj. 1,1 mln osób w wieku 25-64 lata bierze udział w edukacji i szkoleniach, co klasyfikuje Polskę wśród krajów o najniższym poziomie uczestnictwa w kształceniu ustawicznym. W kształceniu tym w bardzo nieznacznym stopniu biorą udział osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, a więc osoby bezrobotne, z niskimi kwalifikacjami oraz osoby starsze.

Zdrowie

Stan zdrowia Polaków jest gorszy niż mieszkańców UE

Systematycznie poprawia się stan zdrowia polskiego społeczeństwa. Liczba zgonów na tysiąc ludności zmalała z 10,2 w 1990 r. do 9,6 w 2005 r., w tym niemowląt aż z 19,3 do 6,4. W rezultacie wydłużyła się przeciętna długość życia. Mężczyźni żyją dłużej niż 15 lat temu o 4,2 roku, a kobiety o 3,7 roku.

Stan zdrowia Polaków jest jednak gorszy niż mieszkańców UE. Poziom umieralności w Polsce jest wyższy od przeciętnego w tych krajach we wszystkich grupach wieku, z wyjątkiem młodych kobiet (15-29 lat). W najbardziej niekorzystnej sytuacji są mężczyźni w wieku 30-59 lat oraz dzieci w wieku poniżej 15 roku życia, które mają o 40% większe ryzyko zgonu niż ich rówieśnicy z krajów UE. Główną przyczyną zgonów Polaków w wieku 25-64 lata są choroby układu krążenia. Poziom umieralności z powodu tych chorób jest o około 80% wyższy od przeciętnego w UE. Kobiety w Polsce żyją przeciętnie o 4-5 lat krócej niż obywatelki krajów UE-15, a mężczyźni o 6-7 lat.

Na 1000 mieszkańców przypada tylko 7 pielęgniarek

Potencjalny dostęp do opieki medycznej obrazuje liczba lekarzy i pielęgniarek. Polska charakteryzuje się względnie niskim wskaźnikiem liczby lekarzy na 1 tys. mieszkańców. W 2004 r. wskaźnik ten wynosił 3,3 i był niższy niż w krajach UE, poza Wielką Brytanią. Coraz większy jest także niedobór pielęgniarek (wskaźnik – 7 na 1 tys. mieszkańców). Wobec relatywnie niskich zarobków pracowników służby zdrowia z jednej strony oraz zapotrzebowania na wykwalifikowany personel medyczny w krajach UE – z drugiej, w ostatnich latach obserwuje się wzrost wyjazdów personelu medycznego za granicę.

Udział wydatków publicznych na finansowanie zadań z ochrony zdrowia w Polsce w 2004 r. wyniósł 4,02% PKB. Był on wyraźnie niższy niż w innych krajach UE, gdzie z reguły przekraczał 5% (w niektórych był nawet 2-krotnie wyższy).

Kultura

W końcu 2005 r. do rejestru zabytków było wpisanych około 61,5 tys. zabytków nieruchomych, około 180 tys. zabytków ruchomych oraz 6 tys. zabytków archeologicznych. Trzydzieści zabytków nieruchomych o szczególnej wartości dla kultury narodowej uznanych zostało przez Prezydenta RP za pomniki historii. Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO liczy 12 pozycji obejmujących zabytki znajdujące się na terytorium Polski. Aż 42% zabytków wpisanych do rejestru zabytków wymaga remontu zabezpieczającego lub remontu kapitalnego. Obok pogarszającego się stanu zabytków, głównym problemem jest nierównomierny dostęp do infrastruktury kultury oraz jej zły standard.

1.3. Innowacyjność i społeczeństwo informacyjne

Innowacje

Akcesja do UE dziesięciu nowych krajów spowodowała wzrost liczby przedsiębiorstw w UE o około 20%. Przed rozszerzeniem w krajach UE-15 działalność gospodarczą prowadziło około 13,4 mln przedsiębiorstw, a w krajach akcesyjnych około 2,5 mln przedsiębiorstw, z czego w Polsce około 1,4 mln. Wydatki przedsiębiorstw przemysłowych na działalność innowacyjną zwiększyły się z 12,2 mld zł w 2000 r. do 15,4 mld zł w 2004 r. Jednak relacja ich do PKB

Wydatki polskich przedsiębiorstw na innowacje rosną, ale są niższe niż w UE

osiągnęła zaledwie 1,7% i znacznie odbiegała od notowanej w krajach UE. Wpływ na to miał mały odsetek przedsiębiorstw prowadzących działalność innowacyjną. Wynosił on w 2004 r. tylko 39%. Struktura nakładów na działalność innowacyjną w 2004 r. wskazuje, że postęp technologiczny dokonywał się głównie poprzez unowocześnienie parku maszynowego – około 60% ogółu inwestycji stanowiły nakłady na zakup maszyn i urządzeń. Natomiast na działalność B+R (jedno z najistotniejszych źródeł innowacji) przedsiębiorstwa przeznaczyły około 7,5% środków, a na zakup gotowych technologii - około 3%.

Poza wielkością nakładów, drugim ważnym miernikiem poziomu innowacyjności sektora przedsiębiorstw przemysłowych jest udział produktów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej ogółem, który odzwierciedla zdolność wdrożeniową przedsiębiorstw. W 2004 r. udział ten w przetwórstwie przemysłowym wyniósł 22,3%, wobec 18,5% w 2000 r.

Sektor badań i rozwoju (B+R)

Sektor badań i rozwoju finansowany jest głównie z budżetu

Cechami charakterystycznymi finansowania działalności B+R jest niski udział nakładów na ten cel w relacji do PKB, a także dominacja finansowania budżetowego i niewielki udział podmiotów gospodarczych w tych nakładach. W 2004 r. nakłady na działalność badawczo-rozwojową finansowaną zarówno ze środków budżetowych, jak i pozabudżetowych osiągnęły, w relacji do PKB, 0,58%. Szczególnie niepokojące jest pogarszanie się tego wskaźnika (w 2000 r. wynosił on 0,66%). Dla porównania, w 2004 r. dla UE-25 wskaźnik ten wyniósł 1,9%, przy czym najwięcej na B+R przeznaczono w Szwecji (3,74% PKB) i Finlandii (3,51%), a najmniej na Malcie (0,29%), Cyprze (0,37%) i Łotwie (0,42%). Nakłady te na mieszkańca w 2003 r. wyniosły w Polsce 64,5 USD (według parytetu siły nabywczej dolara), zaś w UE-15 – 462,6 USD.

Struktura nakładów wg źródeł finansowania działalności B+R różni się od założonej w Strategii Lizbońskiej. Większość środków na ten cel w Polsce pochodzi z budżetu państwa (61,7% ogółu nakładów w 2004 r.), natomiast udział podmiotów gospodarczych - to jedynie 22,6%, zaś środków z zagranicy – 5,2%.

W 2003 r. 38,8% ogólnej kwoty wydatków bieżących na B+R przeznaczono na badania podstawowe, finansowane głównie ze środków budżetowych. Na prace rozwojowe wydatkowano 35,5%, a badania stosowane 25,7%. Taka struktura nakładów charakterystyczna jest dla krajów słabiej rozwiniętych.

Ponadto na złą kondycję tego sektora wpływa wysoka dekapitalizacja aparatury naukowej oraz niekorzystna struktura wieku kadry zaangażowanej w działalność B+R, wynikająca w szczególności z niewystarczających zachęt do podejmowania kariery naukowej młodych ludzi. Liczba badaczy na 1000 osób aktywnych zawodowo w 2002 r. wynosiła 3,9, wobec 5,5 w UE (w tym 16,4 w Finlandii). Niewielki odsetek ogółu pracowników naukowo-badawczych jest zatrudniony w sektorze przedsiębiorstw. Należy też zwrócić uwagę na relatywnie późny wiek uzyskiwania stopnia naukowego doktora habilitowanego i tytułu naukowego profesora. Obserwuje się wieloletowość pracowników nauki (spowodowaną niskimi płacami) oraz zwiększenie ich obowiązków edukacyjnych (w wyniku znacznie szybszego wzrostu liczby studentów). Natomiast za cechę pozytywną należy uznać rosnącą liczbę doktoratów, która jednak jest niższa od średniej w UE.

Niezwykle ważnym aspektem prowadzenia prac B+R są aparatura i infrastruktura. Tymczasem stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej wyniósł w 2003 r. prawie 78%.

Transfer i komercjalizacja technologii

Kluczowym elementem dla rozwoju nowoczesnej gospodarki jest jej zdolność do wprowadzania i komercjalizacji nowych technologii. Jednym z mierników pozycji konkurencyjnej kraju, a także miernikiem efektywności działania B+R jest udział wyrobów wysokiej techniki w handlu zagranicznym. Od początku lat 90. udział tych wyrobów w polskim eksporcie wynosi 2-3%.

O zbyt niskim poziomie transferu technologii do gospodarki świadczyć mogą znacząco niższe niż w UE liczby wynalazków zgłoszonych do ochrony patentowej oraz patentów polskich twórców udzielonych za granicą.

Ponadto obserwuje się niski stopień współpracy pomiędzy sektorem przemysłowym a potencjalnymi dostawcami innowacyjnych technologii. W znacznej mierze jest to rezultat niskiej efektywności usług wspierających innowacyjność. W Polsce w 2004 r. 507 ośrodków zajmowało się wspieraniem innowacyjności – z tego 280 stanowiły ośrodki szkoleniowo-doradcze, 29 – centra transferu technologii, 76 – lokalne fundusze pożyczkowe, 57 – fundusze poręczeń kredytowych, 53 – inkubatory przedsiębiorczości oraz 12 – parki naukowo-technologiczne.

Społeczeństwo informacyjne

Ocena gotowości Polski do transformacji do fazy społeczeństwa informacyjnego wypada niekorzystnie. Zgodnie z rankingiem Światowego Forum Gospodarczego Polska w 2004 r. zajmowała pod tym względem 53 miejsce na 115 sklasyfikowanych krajów świata, plasując się na ostatniej pozycji wśród krajów UE. Pod względem szerokopasmowego dostępu do internetu, w 2004 r. wyprzedzało nas 20 krajów UE, w tym Litwa, Łotwa i Węgry.

Pod względem dostępu do szerokopasmowego internetu wyprzedza nas 20 państw UE

1.4. Infrastruktura

Infrastruktura techniczna

W ciągu ostatnich kilku lat stan infrastruktury kraju znacznie się poprawił, jednak w dalszym ciągu wyraźnie odbiega od notowanego w krajach UE.

Infrastruktura transportowa

Pomimo zmian, jakie nastąpiły w Polsce w ostatnich 15 latach, transport wciąż pozostaje dziedziną zapóźnioną, poważnie niedoinwestowaną i oferującą przedsiębiorcom i obywatelom usługi na ogół niskiej jakości.

Ogólna długość **dróg publicznych** o twardej nawierzchni w końcu roku 2004 wynosiła 252 tys. km. Ogólna gęstość tych dróg osiągnęła 80,7 km na 100 km². Najgęstsza sieć posiadały województwa: śląskie – 163,8 km, małopolskie – 143,3 km, świętokrzyskie – 103,6 km, a najrzadszą: warmińsko-mazurskie – 50,8 km, podlaskie – 53,8 km, zachodniopomorskie – 56,6 km oraz lubuskie – 57,1 km. Blisko 89% długości dróg o nawierzchni twardej stanowiły drogi o nawierzchni ulepszonej, wobec 82% w 2000 r. Drogi te charakteryzują się niską jakością techniczną – zły stan nawierzchni, kolizyjne skrzyżowania, brak obwodnic.

Mamy za mało autostrad, a drogi są w złym stanie

Trzyście dróg międzynarodowych o łącznej długości 5,5 tys. km włącza nasz kraj w sieć najważniejszych połączeń transeuropejskich, zlokalizowanych przede wszystkim w paneuropejskich korytarzach transportowych TEN-T. Ruch tranzytowy odbywa się po drogach różnej klasy technicznej, bowiem Polska pod względem odsetka autostrad w ogólnej długości dróg zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Europie. W końcu 2004 r. długość autostrad wynosiła 552 km, a dróg ekspresowych (jedno i dwujezdniowych) 232,7 km.

W większości miast brakuje dobrze ukształtowanej przelotowej sieci dróg. W końcu 2005 r. drogi krajowe o dobrej nawierzchni stanowiły 48,9% dróg, niezadowolającej 26,2%, a złej 24,9%. Ponadto większość dróg jest przystosowana do ruchu pojazdów o nacisku 8-10t/oś. Normy unijne przewidują natomiast 11,5 t/oś. Standard ten spełnia obecnie 13% nawierzchni dróg. Oznacza to, że należy spodziewać się szybszego niż pierwotnie zakładano niszczenia dróg, a tym samym spadku bezpieczeństwa ruchu drogowego.

*Brakuje szybkich
połączeń
kolejowych między
najważniejszymi
miastami*

Zasadniczym problemem w **transporcie kolejowym** jest zły stan jego infrastruktury i eksploatowanego taboru. Praca eksploatacyjna mierzona liczbą pociągów na kilometr zmniejszyła się w ciągu ostatnich kilku lat niemal o połowę, jednak sieć kolejowa została tylko nieznacznie skrócona. Długość linii kolejowych w 2000 r. wynosiła 22,6 tys. km, a w 2004 r. zmalała do 20,3 tys. km. Gęstość linii kolejowych zmniejszyła się z 7,2 km/100 km² w 2000 r. do 6,5 km/100 km² w 2004 r., jednak przewyższała średnią dla UE (5 km/100 km²). Szczególnie wysoka gęstość linii kolejowych występuje w silnie uprzemysłowionych województwach południowej części kraju, zwłaszcza w województwie śląskim (17,3 km/100 km²), a najniższa (<5 km/100 km²) w województwach podlaskim, lubelskim i mazowieckim. Około 1/3 linii kolejowych charakteryzuje się niedostatecznym stanem technicznym, wymagającym wprowadzenia poważnych ograniczeń prędkości lub wstrzymania eksploatacji. Również jedna trzecia jest w stanie dobrym i wymaga jedynie bieżącej konserwacji i utrzymania. Pozostała część charakteryzuje się dostatecznym stanem technicznym, jednak zwiększony zakres robót naprawczych jest konieczny. Postępuje degradacja urządzeń trakcji elektrycznej i telekomunikacyjnej, a także zabezpieczeń przejazdów kolejowych. Istotnym problemem jest również brak szybkich połączeń pomiędzy najważniejszymi miastami kraju oraz włączenie sieci transportu kolejowego w Transeuropejską Sieć Transportową.

*Wskaźnik
mobilności
lotniczej jest
w Polsce nadal
niski*

W Polsce funkcjonuje **12 lotnisk** komunikacyjnych – Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie i 11 regionalnych portów lotniczych, a także 42 lotniska lokalne. Dość dobry jest stan infrastruktury portów lotniczych i obsługi ruchu lotniczego, natomiast znaczne wyzwania powoduje dynamiczny wzrost ruchu lotniczego. W 2005 r. polskie lotniska obsłużyły ponad 11,5 mln pasażerów, tj. o 31% więcej niż w 2004 roku. Średni wzrost przewozów pasażerskich w Europie wyniósł w tym samym czasie około 6,3%.

Mimo szybkiego wzrostu pasażerskich przewozów lotniczych wskaźnik mobilności lotniczej, mierzony liczbą pasażerów na mieszkańca, jest w Polsce nadal bardzo niski (3%) i istotnie odbiega od wskaźników nie tylko rozwiniętych krajów europejskich, ale też państw o zbliżonym do naszego kraju poziomie rozwoju. Przykładowo jest on prawie 3-krotnie niższy niż na Węgrzech (8%),

około czterokrotnie niższy niż w Czechach (12%) i zdecydowanie niższy niż we Francji (35%) i Hiszpanii (55%).

Zły stan techniczny **infrastruktury portowej** poważnie osłabia konkurencyjność portów. Niezadowolający jest również stan infrastruktury dostępu do portów, zarówno od strony morza, jak i lądu, co wydłuża czas operacji ładunkowych w łańcuchach lądowo-morskich, zwiększa koszty wykonywania usług i ogranicza asortyment obsługiwanych ładunków.

Obroty ładunkowe w portach morskich w 2005 r. wyniosły 59,5 mln ton, w tym 21,2% stanowiły ładunki tranzytowe.

Konieczne jest wsparcie odnowy tonażu. W końcu 2005 r. morska flota transportowa polskich armatorów i operatorów liczyła 130 statków, z czego pod polską banderą pływało 17 statków. Średni wiek statku wyniósł 20,1 lat (w tym dla statków pływających pod banderą polską – 28,9 lat).

Transport publiczny

Bardzo szybkie tempo wzrostu liczby samochodów osobowych przyczyniło się do gwałtownego zwiększenia stopnia zatłoczenia motoryzacyjnego w centrach dużych miast, a obecnie również w ich strefach podmiejskich. Zwiększa się niewydolność transportowa i komunikacyjna dużych miast, zmniejszając ich atrakcyjność jako miejsca pracy i zamieszkania, a także jako celu turystycznego. Ponadto, powstaje zagrożenie, iż sytuacja ta stanie się czynnikiem hamującym napływ inwestorów zagranicznych. Największe problemy występują w dwóch aglomeracjach: warszawskiej i śląskiej, jednak niewydolność transportowa jest wspólną niekorzystną cechą przestrzeni dużych miast. Poza nielicznymi wyjątkami duże miasta są pozbawione obwodnic, a liczba mostów w aglomeracjach podzielonych rzeką jest z reguły zbyt mała. Sprawny transport publiczny (szybki tramwaj, metro, szybka kolej miejska) występuje sporadycznie, a jego zły stan techniczny prowadzi do zmniejszania liczby osób korzystających z komunikacji miejskiej.

Infrastruktura energetyczna

Moc zainstalowana elektrowni wyniosła w końcu 2005 r. 34,7 tys. MW, co w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców plasowało Polskę na ostatnim miejscu w UE.

Znaczna część bloków energetycznych ma w naszym kraju ponad 30 lat. W ciągu ostatnich pięciu lat ubytek mocy zainstalowanych wyniósł 0,2 tys. MW, a do zastąpienia instalacji wyeksploatowanych konieczne jest coroczne oddawanie do ruchu nowych urządzeń.

Stan techniczny krajowej elektroenergetycznej sieci przesyłowej nie stanowi zagrożenia dla bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej do odbiorców. Wymaga jednak sukcesywnej modernizacji i przebudowy. Również stan techniczny gazowych rurociągów przesyłowych należy ocenić jako dobry, a ich rozbudowa stworzyła możliwości przesyłania paliwa z różnych punktów systemu przesyłowego. Źle natomiast prezentuje się stan sieci dystrybucyjnych. Nie rozwijały się one w takim samym tempie, jak sieci przesyłowe i w rezultacie nadal wiele miejscowości w Polsce nie jest objętych systemem przewodowego dostarczania gazu.

Krajowa sieć elektroenergetyczna wymaga modernizacji i przebudowy

Tylko około 2% energii pochodzi ze źródeł odnawialnych

Energia pochodzi prawie w całości ze źródeł nieodnawialnych. W ponad 94% wytwarzana jest w oparciu o węgiel kamienny, 1,6% z gazu ziemnego, 1,4% z olejów opałowych, natomiast około 2% ze źródeł odnawialnych. W Europie (w jednolitym systemie UCTE) średnio 52,3% energii elektrycznej jest wytwarzane w elektrowniach ciepłych zasilanych paliwem organicznym (głównie węgiel i gaz), 34,1% w elektrowniach jądrowych, 12,4% w elektrowniach wodnych oraz 1,2% w innych, wykorzystujących przede wszystkim odnawialne źródła energii.

1.5. Sytuacja mikroekonomiczna

Wskaźnik płynności finansowej wzrósł do 31,9%

Poprawa koniunktury oraz działania restrukturyzacyjne, wdrażane przez przedsiębiorstwa, w połączeniu z decyzjami obniżającymi obciążenia podatkowe, a także łagodzącymi politykę pieniężną (obniżki stóp procentowych) korzystnie wpływały na funkcjonowanie podmiotów gospodarczych. W latach 2004-2005 uzyskały one bardzo dobre wyniki finansowe. W 2005 r. wskaźnik rentowności brutto wyniósł 4,9%, a rentowności obrotu netto – 3,9%. Przedsiębiorstwa dysponowały większymi niż w latach poprzednich wolnymi środkami, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście poziomu depozytów i umiarkowanym zapotrzebowaniu na kredyty. W rezultacie, istotnie poprawiły się wskaźniki płynności oraz obciążenia firm obsługą zadłużenia. Wskaźnik płynności finansowej, w tym charakteryzujący zdolność przedsiębiorstw do regulowania bieżących zobowiązań finansowych – wzrósł do 31,9%, wobec 20% uznawanych przez banki za poziom bezpieczny.

Generalnie, prawie wszystkie wskaźniki efektywnościowe przedsiębiorstw eksportujących są lepsze niż nastawionych na produkcję krajową. Podkreślić jednak należy, że sytuacja tych przedsiębiorstw staje się coraz trudniejsza, a główną przyczyną jest poziom i wahania kursu walutowego. Kurs złotego do euro przekroczył granicę opłacalności eksportu, a do dolara zbliżył się do poziomu, powyżej którego produkty importowane mogą wypierać produkcję krajową.

1.6. Ochrona środowiska i zasoby naturalne

Notujemy wyraźny postęp w ochronie środowiska

W ciągu ostatnich kilkunastu lat osiągnięto wydatny postęp w ochronie środowiska naturalnego. W wyniku zdecydowanego ograniczenia energo- i materiałochłonności produkcji, zmian w systemie finansowania działalności proekologicznej i dostosowywania norm ochronnych do standardów UE zmalała negatywna presja gospodarki na środowisko. Stan jego w wielu elementach nie odbiega już znacząco od obserwowanego w krajach rozwiniętych, a w odniesieniu do gleb jest nawet lepszy.

Pozytywnym symptomem jest ciągły wzrost w naszym kraju powierzchni obszarów chronionych – w latach 1990-2004 ich powierzchnia zwiększyła się 1,7-krotnie. Jednocześnie Polska, stając się członkiem UE, rozpoczęła tworzenie europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000, w którą wchodzi znaczna część obszarów już objętych ochroną. Łącznie do sieci tej zakwalifikowano 256 obszarów o łącznej powierzchni około 29 tys. km². Rozważa się objęcie tą siecią dalszych obszarów.

Konsekwentnie realizowane postanowienia polityki ekologicznej, jak również procesy restrukturyzacji i unowocześnienia gospodarki przyczyniły się do

*Niepokoiki
tendencjia
obnizania
nakladow na
ochrone
srodowiska*

obnizenia poziomu presji na srodowisko. Emisje podstawowych zanieczyszczen do powietrza – SO², NO i pylow – zmniejszyly sie odpowiednio o okolo 55%, 38% i 76% w porownaniu z poczatkim lat 90-tych. Ponad 90% sciekow przemyslowych i komunalnych wymagajacych oczyszczania jest jemu poddawanych, w wyniku czego radykalnie poprawila sie jakosc powietrza w okregach uprzemyslowionych, a takze, choc jeszcze w niewystarczajacym stopniu, jakosc wiekszosci wod plynacych. Uzyskano rowniez znaczny postep w sferze gospodarki odpadami przemyslowymi i komunalnymi. Wydatki na ochrone srodowiska siegaly od 1996 r. nawet 1,6% PKB. W dalszym ciagu jednak parametry zanieczyszczen odbiegaja od srednich wartosci w krajach UE, w zwiazku z czym niepokojaca jest tendencja obnizania nakladow na ochrone srodowiska. W drugiej polowie lat dziewiecdziesiatych naklady na ten cel stanowily 1,4-1,6% PKB, a obecnie nie przekraczaja 0,6%.

*Nowoczesne
oczyszczalnie
sciekow ma tylko
416 gmin wiejskich*

Racjonalizacja **gospodarki wodno-sciekowej** w miastach doprowadzila do prawie 45% spadku ilosci odprowadzanych sciekow komunalnych w 2004 r. w porownaniu z 1990 r. Spowodowane to bylo m.in. wzrostem dlugosci sieci kanalizacyjnej z 51,1 tys. km w 2000 r. do 73,9 tys. km w 2004 r., z czego o polowe zwiekszyly sie ona na wsi. Wplyw na to miało rowniez zwiekszenie liczby ludnosci w miastach korzystajacych z oczyszczalni sciekow. Mimo to w 2004 r. obslugiwaly one tylko 59% ludnosci kraju (w miastach 85%, na wsi, gdzie mieszka okolo 39% ludnosci kraju, jedynie 18%). W krajach Europy Zachodniej oczyszczalnie sciekow obsluguja ponad 78% ludnosci. W Polsce tylko 375 miast i 416 gmin wiejskich wyposazonych bylo w nowoczesne oczyszczalnie sciekow, o podwyzszonej redukcji zwiazkow azotu i fosforu.

Zwiekszyly sie stopien wyposazenia w siec wodociagowa. W 2004 r. siec ta wynosila 239,2 tys. km. Znaczny postep widać w przylaczeniu mieszkancow wsi do zbiorczej sieci wodociagowej. W 2004 r. przylaczonych do niej bylo prawie 2,7 mln budynkow mieszkalnych, tj. o 16,2% wiecej niz w 2000 roku.

W latach 1990-2004 ograniczono ilosc sciekow komunalnych i przemyslowych odprowadzanych do wod powierzchniowych (w tym wyraznie – o okolo 85% - sciekow nieoczyszczonych), na co wplynelo szerokie zastosowanie nowoczesnych metod oczyszczania sciekow komunalnych, jak i zmniejszenie ogolnej ilosci sciekow.

Postep uzyskano w sferze **gospodarki odpadami** przemyslowymi i komunalnymi. Ogolna ilosc wytwarzanych odpadow zmniejszyly sie z 137,7 mln ton w 2000 r. do 133,8 mln ton w 2004 r. Calkowita ilosc odpadow powstajacych rocznie w przeliczeniu na mieszkanca wynosila w 2000 r. 3,6 ton, natomiast w krajach Europy Zachodniej - 3,8 ton. Zmniejszyly sie ilosc odpadow skladowanych, w przeliczeniu na mieszkanca, z 311,5 kg w 2000 r. do 240,8 kg w 2004 roku.

Glovnymi antropogenicznymi zrodlatmi **zanieczyszczen atmosfery** sa: energetyka zawodowa i przemyslowa, technologie przemyslowe, sektor komunalno-bytowy oraz transport. W procesach dotyczacych zakwaszania i eutrofizacji oraz wzrostu stzenia ozonu istotny udzial maja nie tylko emisje ze zrodel krajowych, ale rowniez zanieczyszczenia naplywajace do Polski z innych krajow, w wyniku transgranicznego ich przenoszenia.

1.7. Turystyka

Potencjał turystyczny Polski jest duży, jednak efekty gospodarcze turystyki są niższe niż wynikałoby to ze skali ruchu turystycznego. W 2005 r. odnotowano przyjazd 15,2 mln turystów zagranicznych, a ich przeciętne wydatki na terenie Polski wyniosły około 150 USD na osobę i blisko 34 USD dziennie. Według szacunków Instytutu Turystyki, udział gospodarki turystycznej w PKB w 2005 r. wyniósł 5,6%.

Aby sprostać silnej konkurencji na rynku międzynarodowym niezbędne są nakłady inwestycyjne w branży turystycznej, co przyczyni się do poprawy infrastruktury turystycznej i zwiększy ruch turystyczny.

1.8. Obszary wiejskie, rolnictwo i rybołówstwo

Polska ma jeden z największych areatów użytków rolnych w UE

Obszary wiejskie zajmują 93% powierzchni Polski. Wśród krajów UE tylko Francja, Hiszpania i Niemcy dysponują większym niż Polska arealem użytków rolnych. Relatywnie niski jest natomiast stopień lesistości w naszym kraju, jednakże powierzchnia lasów systematycznie wzrastała (od 8,7 mln ha w 1990 r. do 9,2 mln ha w 2004 r.).

Generalnie rolnictwo polskie zachowało tradycyjny charakter. Cechuje je znaczne rozdrobnienie, niedoinwestowanie infrastrukturalne i nadmiar siły roboczej. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych przypadających na jedno gospodarstwo to 7,4 ha, podczas gdy w UE – 18,7 ha. Gospodarstwa rolne w większości prowadzą produkcję wielokierunkową, stosując metody ekstensywne. Wydajność pracy w rolnictwie stanowi niespełna 25% średniej wydajności w gospodarce narodowej. Zużycie nawozów mineralnych (NPK) pod zbiory w 2005 r. wyniosło 102,4 kg na 1 ha (od 141,8 kg NPK na 1 ha użytków rolnych w woj. opolskim do 66,1 kg w woj. podkarpackim) i było znacznie mniejsze niż w UE-15. Również pestycydów używa się w Polsce kilkakrotnie mniej niż w tych krajach. Produkcja zwierzęca jest ekstensywna i opiera się głównie na własnej bazie paszowej. Ze względu na relatywnie niską intensywność produkcji, rolnictwo nie wpływa negatywnie na środowisko. W połączeniu z dużymi zasobami siły roboczej tworzy to warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Odsetek pracujących w rolnictwie jest najwyższy w UE

Na obszarach wiejskich żyje i pracuje około 38% społeczeństwa, z czego około 45% utrzymuje się z rolnictwa. Prowadzenie działalności rolniczej nie jest jedynym źródłem dochodu na obszarach wiejskich. W Polsce notuje się znacznie wyższy niż w UE-15 odsetek pracujących w rolnictwie. Średnio w krajach UE-15 udział ten wynosi 3,7% (najwyższy w Grecji – 12,6%, najniższy w Wielkiej Brytanii – 1,3%), a w Polsce – 18%. W układzie województw najwięcej pracujących w tym dziale gospodarki w relacji do ogółu pracujących odnotowano w województwie lubelskim (38,1%), a najmniej w śląskim (4,6%). Poziom zatrudnienia w rolnictwie, mierzony liczbą osób pracujących/100 ha użytków rolnych jest najwyższy w województwach: małopolskim (24,5), świętokrzyskim (21,8), podkarpackim (20,2) i lubelskim (18,5), a najniższy w zachodniopomorskim (3,6), lubuskim (4,5), warmińsko-mazurskim (5,6) i dolnośląskim (6,7).

Jedną z głównych barier rozwojowych polskiego rolnictwa jest niedostatek kapitału. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na wsi stanowi jedną z najpoważniejszych barier wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Średnio, na obszarach wiejskich, na 100 km przypada 47,4 km dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej.

Przystąpienie Polski do UE i zobowiązania traktatowe przyspieszają przekształcenia strukturalne w polskim rolnictwie oraz modernizację przetwórstwa rolnego.

*Flota rybacka
wymaga
częściowej
redukcji i
modernizacji*

Rybołówstwo obejmuje: rybołówstwo bałtyckie, dalekomorskie, rybactwo śródlądowe, przetwórstwo rybne i rynek produktów rybnych. Długość polskiego wybrzeża wynosi 528 km, na których znajduje się 59 przystani, portów i miejscowości o statusie portu rybackiego. Powierzchnia obszarów morskich wynosi 32,4 tys. km², w tym 8,6 tys. km² stanowi morze terytorialne. Flota bałtycka liczy 413 statków rybackich o długości powyżej 15 m i 857 statków o długości poniżej 15 m. Na morzach łowi 985 jednostek, a na wodach wewnętrznych 280 jednostek. Flota rybacka w części wymaga zredukowania, a w części modernizacji w celach spełnienia wymagań sanitarnych, związanych z bezpieczeństwem pracy na statkach, zgodnie z regulacjami UE.

1.9. Aspekty przestrzenne

Polskę cechuje jedna z najkorzystniejszych – policentryczna – struktura osadnicza. Wynika to m.in. z braku dominacji miasta stołecznego i względnie równomiernego rozmieszczenia miast na obszarze kraju.

O ile pod względem struktur ludnościowych i rozkładu wielkości ośrodków system miast Polski cechuje stabilność, to przestrzenne zmiany w zakresie działalności gospodarczej wskazują pewne osłabienie spójności systemu. Pogłębiają się różnice w poziomie aktywności gospodarczej między dużymi miastami i obszarami metropolitalnymi, a większością pozostałych miast, co najostrzej odzwierciedla zróżnicowanie sytuacji na lokalnych rynkach pracy. Duże ośrodki wykazują pod tym względem, pomimo odmienności profili gospodarki, stosunkowo niewielkie różnice (wzrost dystansu między Warszawą a innymi dużymi miastami, zaznaczający się od połowy lat 90, może być pierwszym etapem polaryzacji zbioru dużych ośrodków). Charakteryzują się one korzystnym oddziaływaniem na pozostałe obszary leżące w promieniu 40-50 km. Małe i średnie miasta usytuowane poza tą strefą ulegają procesom zanikania funkcji gospodarczych, zwłaszcza wyspecjalizowanych, wskutek konkurencji ze strony firm zlokalizowanych w głównym ośrodku lub jego bezpośrednim sąsiedztwie. Zjawisko to jest w niewielkim stopniu kompensowane ograniczoną i selektywną absorpcją zasobów pracy mniejszych miast przez główne ośrodki. Obejmuje ona, w formie dojazdów do pracy i etapowych migracji, głównie pracowników młodych i wykształconych. Następstwem tych procesów jest wzrost dysparytetów ekonomicznych (poziomu dochodów, wskaźnika bezrobocia) nie tylko w skali międzyregionalnej, lecz również wewnątrz poszczególnych województw.

W Polsce można wyróżnić 9 obszarów metropolitalnych, tzn. dużych miast, które wraz z otaczającymi je wysoko rozwiniętymi i szybko rozwijającymi się gminami łącznie zamieszkiwane są przez co najmniej 500 tys. osób. Obszary metropolitalne są głównymi ośrodkami badań, innowacji, i tworzenia nowych miejsc pracy. Skupiają się w nich branże o wysokiej wartości dodanej, w szczególności usługi dla przedsiębiorstw. Mimo tego, potencjał innowacyjny i zdolności konkurencyjne polskich metropolii oraz potencjalnych metropolii jest

relatywnie niski. Do ich niedostatecznego rozwoju przyczynia się wciąż brak wystarczającej infrastruktury, głównie transportowej, nowoczesnej infrastruktury edukacyjnej, kultury, placówek ochrony zdrowia, sportowej, a także kongresowej i wystawienniczej.

1.10. Administracja publiczna i wymiar sprawiedliwości

*Słabości
systemowe
administracji
publicznej
i wymiaru
sprawiedliwości*

Polską administrację publiczną nadal charakteryzują słabości systemowe, wynikające z zaszłości historycznych, jak i niepriorytetowego podejścia do reform w tym zakresie w całym okresie transformacji. W rezultacie administracja publiczna wykazuje się niskim poziomem kwalifikacji, dużą rotacją kadr i brakiem odpowiednich systemów motywacyjnych. Często występują dysproporcje między zakresem zadań powierzanych administracji a istniejącymi rozwiązaniami organizacyjnymi, poziomem dostępnego finansowania oraz zasobem i jakością kapitału ludzkiego.

Z podobnymi problemami spotyka się wymiar sprawiedliwości. Ponadto znaczący wzrost spraw rozpatrywanych przez sądy (z 3 mln spraw rocznie na początku lat 90. do 10 mln obecnie) i równoczesny brak środków finansowych, technicznych i zasobów kadrowych, spowodował poważne trudności wymiaru sprawiedliwości, których najpoważniejszym objawem jest przewlekłość postępowania.

Mimo nieznacznego wzrostu zatrudnienia, liczba urzędników w Polsce jest nadal niższa niż w innych krajach UE. Według stosowanej przez GUS szerszej klasyfikacji obejmującej, obok administracji publicznej także obronę narodową oraz osoby pracujące przy obowiązkowych ubezpieczeniach społecznych i zdrowotnych – łączne zatrudnienie w administracji wyniosło w 2004 r. 850,6 tysięcy osób. Udział zatrudnionych w tak rozumianej administracji publicznej w stosunku do ogółu ludności kraju stanowił 2,1%. W szerszej rozumianym sektorze finansów publicznych udział ten wyniósł 4,2% i należał do najniższych w UE (UE-10 7%; UE-15 6,2%).

Według Eurostat (2004 r.), Polska ze wskaźnikiem na poziomie 19,3% w tworzeniu wartości dodanej brutto znajduje się w grupie państw o niskim udziale usług nierynkowych (administracja i obrona, edukacja, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, ochrona zdrowia i praca społeczna, inne usługi komunalne i socjalne, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników). Polska uplasowała się poniżej średniej dla nowych krajów członkowskich UE-10 (19,6%) i na poziomie o 3,4 punktu poniżej średniej dla UE-15 (23%). Do państw o najwyższym udziale usług nierynkowych w wartości dodanej brutto należały państwa skandynawskie: Dania (27,8%) i Szwecja (27,5%) oraz Malta (27,3%), a na przeciwległym biegunie znalazły się Luksemburg (16,4%), Litwa (16,8%) i Słowacja (16,9%).

Szczególnym problemem polskiej administracji publicznej jest negatywny jej wizerunek w społeczeństwie związany z korupcją. W 2005 r. Polska zajęła 70. pozycję na 159 państw w corocznym rankingu Transparency International, szeregującym państwa ze względu na skalę postrzeganej korupcji.

1.11. Bezpieczeństwo powszechne

Przyjęcie w 2004 r. sześciu nowych państw do NATO spowodowało, że w otoczeniu Polski rozszerzyła się strefa stabilności. Napięcia

wewnątrzpolityczne, społeczne i etniczne w niektórych państwach europejskich nie powodowały istotnych negatywnych reperkusji dla systemu bezpieczeństwa europejskiego i Polski. W dobrym kierunku rozwijała się współpraca polityczno-wojskowa z Ukrainą. Obszarem nieprzewidywalności i generującym nie zawsze pozytywne relacje była i jest Białoruś. Dialog Unii Europejskiej z państwami byłej Jugosławii powoduje, że eliminowane są skutki niedawnych napięć na Bałkanach. Nadal istnieje jednak potencjalne ryzyko zakłócenia procesów normalizacyjnych w tym rejonie. Mimo różnorodnych zagrożeń dla stabilności, kierunek zmian w europejskim środowisku bezpieczeństwa jest pozytywny. Pozytywną rolę odgrywa włączanie państw spoza Sojuszu do działań i współpracy z NATO.

W 2005 r. Polska kontynuowała politykę aktywnego zaangażowania w sprawy utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa zarówno w skali regionalnej, jak i globalnej. Wyrazem tego jest zaangażowanie w proces stabilizacji w Iraku i w Afganistanie oraz udział polskich wojsk w misjach pokojowych na świecie.

*Zagrożenia
terroryzmem oraz
przestępczością
międzynarodową*

Najpoważniejsze niebezpieczeństwo wśród nowych zagrożeń dla systemu międzynarodowego i bezpieczeństwa poszczególnych państw, w tym Polski, stwarza zorganizowany terroryzm międzynarodowy oraz zorganizowana przestępczość międzynarodowa, z uwagi zarówno na charakter jej działalności (przemyt broni, niebezpiecznych materiałów i ludzi, oraz narkobiznes), jak i sposób działania (korupcja, pranie brudnych pieniędzy, destabilizacja systemu finansowego i teleinformatycznego).

*Wyzwaniem dla
Polski staje się
migracja z krajów
biedniejszych*

Coraz poważniejszym wyzwaniem dla Polski staje się migracja z krajów biednych i słabo rozwiniętych. Problem ten nabrał szczególnego znaczenia, odkąd nasza granica wschodnia stała się zewnętrzną granicą Unii. Tym samym nasz kraj musi odgrywać większą rolę w działaniach skierowanych przeciwko transgranicznej przestępczości, przemytowi, w sferze ruchów migracyjnych oraz uchodźców z terenów objętych konfliktami. W tym kontekście ważne jest usytuowanie w Polsce Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich UE.

*46% Polaków
uważa, że w kraju
żyje się bezpiecznie*

W 2005 r. rosło, w skali kraju, społeczne poczucie bezpieczeństwa obywateli. Około 46% badanych (przez CBOS wiosną 2005 r.) uznaje Polskę za kraj, w którym żyje się bezpiecznie. Poziom zagrożeń porządku publicznego i bezpieczeństwa powszechnego w Polsce nie odbiega od sytuacji w innych krajach Unii Europejskiej. Liczba przestępstw w 2004 r. utrzymywała się na podobnym poziomie jak w 2003 r. Stwierdzono 1461 tys. przestępstw (spadek o 0,4% w stosunku do 2003 r.) w tym 1 085 kryminalnych (spadek o 1,4%). Wskaźnik wykrywalności ogólnej przestępczości wzrósł z 55,2% w 2003 r. do 56,2% w 2004 r. Natomiast wskaźnik wykrywalności przestępstw kryminalnych wyniósł 42,2% (wzrost o 0,9 pkt. proc.). Niepokojącym zjawiskiem był i jest wzrost przestępczości wśród nieletnich. W 2004 r. ogółem stwierdzono 70,1 tys. czynów zabronionych popełnionych przez nieletnich sprawców. Oznacza to wzrost o 10,7% w stosunku do 2003 r. Rośnie liczba przestępstw z zakresu bezpieczeństwa powszechnego i bezpieczeństwa drogowego (179,5 tys. w 2004 r.), w tym prowadzenie pojazdu przez osoby w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środka odurzającego (158,5 tys. przypadków w 2004 r.).

Pilnych uregulowań wymaga całościowe wdrożenie ustawy o ratownictwie medycznym i pełna dostępność społeczeństwa do numeru alarmowego 112.

2. POZIOM REGIONALNY

2.1. Zróżnicowanie między regionami

Województwo mazowieckie o najwyższym poziomie rozwoju w Polsce zaledwie zbliżone jest do poziomu biednych regionów europejskich

Polska na poziomie NTS 3 jest krajem regionalnie zróżnicowanym. Skala rozpiętości PKB na mieszkańca wśród 45 podregionów (NTS 3) w 2002 r. wyniosła 5:1 (jest to relacja pomiędzy podregionem m. Warszawa a podregionem chełmsko-zamojskim). Rozwój społeczno-gospodarczy kraju wykazuje znaczne zróżnicowanie regionalne. Najwyższy poziom rozwoju mierzony wskaźnikiem PKB na mieszkańca, w 2003 r. osiągnęło województwo mazowieckie (153,2% średniej krajowej). PKB na mieszkańca tego województwa wynosił prawie 70% średniej UE-25 i zbliżony był do poziomu biednych regionów krajów europejskich - np. terenów Niemiec Wschodnich (67%) oraz Południowych Włoch – Kalabria (68%). Wysokim poziomem rozwoju charakteryzują się również województwa: śląskie (111% średniej ogólnopolskiej) i wielkopolskie (104,2%). Obszar o najniższym PKB na mieszkańca obejmuje pięć województw leżących w północno-wschodniej i południowo-wschodniej części kraju: lubelskie (70,3% średniej krajowej), podkarpackie (72,2%), warmińsko-mazurskie (77,2%), podlaskie (75,4%) oraz świętokrzyskie (79,1%). PKB *per capita* najsłabszych gospodarczo województw stanowi 31-35% średniej krajów rozszerzonej UE. Ich rozwój gospodarczy jest wyraźnie niższy od poziomu, który był obserwowany w najbiedniejszych regionach Grecji, Portugalii i Hiszpanii w momencie akcesji tych krajów do UE.

2.2. Obszary przygraniczne

Obszary położone w pasie przygranicznym i objęte programami współpracy transgranicznej stanowią 35,8% powierzchni kraju (168,2 tys. km²). Łączna liczba ludności na tych terenach, 14,9 mln, to 39,1% ludności Polski.

W 15 podregionach przygranicznych stopa bezrobocia jest znacznie wyższa od średniej krajowej

Mimo znacznego zróżnicowania pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego, obszary te łączą wspólne problemy. Wartość PKB na mieszkańca w przeważającej większości przygranicznych podregionów jest znacznie mniejsza od średniej krajowej. Stopa bezrobocia aż w 15 podregionach przekracza średnią krajową i w skrajnych przypadkach sięgała w 2004 r. 35%, (podregion ełcki). Powszechnym problemem obszarów przygranicznych jest też spadek liczby ludności i niekorzystne zjawiska demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny. W 2004 r. ujemne wskaźniki migracji odnotowano aż w 18 podregionach. Łącznie w 2004 r. z obszarów przygranicznych wyemigrowało ponad 11 tys. osób, a ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego zanotowano w 6 podregionach.

2.3. Obszary zdegradowane

Całkowita powierzchnia terenów objętych degradacją przekracza 8 tys. km², z czego przemysłowa degradacja objęła (według danych szacunkowych): w stopniu bardzo dużym i dużym – ponad 1,4 tys. km² (0,4% powierzchni kraju) w stopniu średnim i małym – niemal 7 tys. km² (2,2% powierzchni kraju).

Natomiast powierzchnię obszarów zagrożonych przemysłową degradacją szacuje się na 39,5 tys. km². Warto jednak zauważyć, że począwszy od 1990 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, wymagających rekultywacji stopniowo maleje (z około 94 tys. ha w 1990 r. do około 70 tys. ha w 2003. r.).

Problem „porzuconych” terenów przemysłowych

W Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich i OECD, występuje problem "porzuconych" terenów po działalności gospodarczej, w tym terenów przemysłowych. Jednym ze sposobów zagospodarowania terenów zaniedbanych, gruntów marginalnych i zdegradowanych jest ich zalesianie zgodnie z „Krajowym programem zwiększania lesistości”.

Rozwiązania wymaga problem terenów przekazanych przez wojsko polskie na cele cywilne, a także terenów na których stacjonowała armia b. ZSRR

Wiele dzielnic miast, a nawet całych miast w Polsce ze względu na utratę dotychczasowych funkcji administracyjnych, gospodarczych i kulturowych oraz obecne trendy migracyjne jest zagrożonych degradacją społeczno-ekonomiczną. Problem ten dotyczy wielu miast średniej i małej wielkości położonych na północy, zachodzie i południowym zachodzie kraju (ale także pojedynczo na innych obszarach kraju). W niektórych dużych miastach (gł. Górny Śląsk, Łódź) przejawami degradacji społeczno-gospodarczej są m.in. postępująca dekapitalizacja zabudowy miejskiej i przestrzeni urbanistycznej, niszczenie obiektów zabytkowych i kulturowych, ograniczanie działalności gospodarczej oraz niski poziom przedsiębiorczości, wynikający z małej mobilności zawodowej mieszkańców. Brak endogenicznych czynników wzrostu w powiązaniu z niewielkim zainteresowaniem inwestowania w tych obszarach, ze względu na wysokie koszty modernizacji infrastruktury i niską siłę nabywczą mieszkańców, wywołuje nadmierne różnicowanie statusu materialnego oraz patologie społeczne. Szczególnym problemem jest zagospodarowanie obiektów zwolnionych przez wojsko w wyniku procesu restrukturyzacji sił zbrojnych oraz terenów zajmowanych w przeszłości przez armię b.ZSRR. Należą do nich zarówno kompleksy obiektów, w skład których wchodzi koszary, szpitale, magazyny, jak i pojedyncze obiekty o charakterze militarnym – lotniska, porty, magazyny, bazy wojskowe. Pomimo upływu czasu (Armia b.ZSRR opuściła Polskę w 1991 r.) problem integracji tych obszarów i ich wykorzystania nadal nie jest rozwiązany, co uwidacznia się szczególnie w Polsce północno-zachodniej oraz południowo-zachodniej. W przypadku obiektów i terenów przekazanych przez wojsko polskie do zagospodarowania na cele cywilne (ilość i obszar przewyższa mienie poradzieckie), problem ten jest istotny w skali całego kraju.

3. SYSTEM INSTYTUCJONALNO-REGULACYJNY

Funkcjonowanie regulacji w praktyce jest równie ważne jak sama regulacja

Porządek regulacyjny nie ogranicza się wyłącznie do stanu istniejącego prawa (sytuacji *de jure*). Sposób wdrażania i funkcjonowania regulacji w praktyce jest równie ważny co same regulacje i instytucje. Ponadto pewne znaczenie dla funkcjonowania rynku mają regulacje zrzeszeń, stowarzyszeń zawodowych itp.

Dla prawidłowego funkcjonowania rynku najistotniejsze są trzy sfery związane z polityką państwa i wykonywaniem funkcji publicznych: jakość regulacji, zasady państwa prawa, efektywność rządzenia.

Porównania ocen tych sfer i ich zmian w ciągu ostatnich 10 lat oraz porównania sytuacji w kraju z innymi państwami przedstawiają wyniki badań prowadzonych przez Bank Światowy.

Tabela 2. Ocena obszarów polityki publicznej i sprawności instytucjonalnej w Polsce od 1996 do 2004 roku

obszar/rok	1996	2000	2004
Efektywność rządzenia	0,63	0,38	0,47
Jakość regulacji	0,45	0,62	0,64
Zasady państwa prawa	0,46	0,62	0,51

Źródło: Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart i Mastruzzi, Massimo, "Governance Matters IV: Governance Indicators for 1996-2004" (May 2005), World Bank

Uwagi:

1. Skala ocen: od -2,5 do +2,5 (im wyższa ocena tym lepiej).
2. Oceny zostały skalkulowane przez autorów raportu w oparciu o kilkaset zmiennych wyciągniętych z 37 źródeł (baz danych) stworzonych przez 31 różne organizacje. Bazują one głównie na subiektywnych ocenach i percepcji zjawisk.
3. Ocena **efektywności rządzenia** agreguje takie kryteria jak jakość usług publicznych, jakość administracji, efektywność usług publicznych, infrastruktura, niezależność służby cywilnej itp. **Jakość regulacji** opiera się na takich kategoriach jak bariery w prowadzeniu firm, liberalizacja cen, polityka konkurencji, przewidywalność zmian regulacji itp. **Państwo prawa** określone jest przez takie kategorie jak niezależność sądów, czarny rynek, ochrona praw własności, egzekwowalność kontraktów itp.

*Efektywność
rządzenia uległa
pogorszeniu*

W okresie od 1996 r. nie dokonano zasadniczej poprawy w przytoczonych obszarach, a nawet w przypadku efektywności rządzenia sytuacja uległa pogorszeniu. Postęp w zakresie jakości regulacji i funkcjonowania państwa prawa nie był zbyt wyraźny. Ocena wszystkich trzech obszarów polityki publicznej pozostaje nadal niska.

Kraje UE różnią się pod względem funkcjonowania podstawowych trzech obszarów polityki publicznej. Na tym tle sytuacja Polski jest dużo trudniejsza niż innych (porównaj tabela 3).

Tabela 3. Ocena obszarów polityki publicznej i sprawności instytucjonalnej w Polsce na tle wybranych krajów UE (stan na 2004r.)

	Efektywność rządzenia	Jakość regulacji	Zasady państwa prawa
Polska	0,47	0,64	0,51
Łotwa	0,60	1,02	0,48
Republika Czeska	0,63	0,97	0,69
Słowacja	0,67	1,15	0,49
Węgry	0,68	1,22	0,85
Grecja	0,74	0,85	0,75
Hiszpania	1,29	1,13	1,12
Niemcy	1,38	1,29	1,66
Wielka Brytania	1,85	1,62	1,71
Dania	2,15	1,76	1,91

Źródło i uwagi jak w tabeli 2.

Pamiętając, że w analizowanym okresie 1996-2004 nastąpił widoczny proces zmniejszania różnic rozwojowych (nowe państwa członkowskie UE rozwijały się stosunkowo szybko), to sprawność polityki publicznej i instytucjonalnej nie jest wprost zależna od dynamiki wzrostu gospodarczego. Wzrost gospodarczy nie pociągał za sobą zasadniczej zmiany w tym zakresie. Po drugie, w szczególności

Jakość regulacji i efektywność rządzenia jest w Polsce najniższa spośród krajów UE

w zakresie efektywności rządzenia i stosowania zasad państwa prawa, Polska znacznie odbiega od pozostałych krajów UE. Sfery te są niezbędne dla sprawnego funkcjonowania wymiany rynkowej. Należy zauważyć, że jakość regulacji i efektywność rządzenia jest w Polsce najniższa spośród krajów UE, a ocena stosowania zasad państwa prawa jest jedną z najniższych. Jakość polityki publicznej wpływa na podstawowe mierniki rozwoju gospodarczego. Np. koszty administracyjne dla przedsiębiorstw szacowane są w Polsce na 4,4% PKB.

Sprawny system instytucjonalno-regulacyjny stanowi istotne uwarunkowanie dla rozwoju przedsiębiorczości. Według badań The World Bank Group, w Polsce wypełnienie formalności związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej w 2005 r. zajmowało średnio 31 dni (średnio 10 procedur). Gorzej sytuacja wyglądała jedynie w przypadku Grecji – 38 dni i 15 procedur, Słowacji - 54 dni i 11 procedur, Hiszpanii – 47 dni i 10 procedur oraz Czech – 40 dni i 10 procedur.

Ogólna stopa przedsiębiorczości dla Polski jest wysoka (7,9), co jest drugim wynikiem wśród krajów UE. Najwyższą stopę przedsiębiorczości odnotowuje Irlandia (9,9). Pod względem wskaźnika zakładania nowych firm Polska w okresie 2000-2004 zajmowała drugie miejsce (21%), za Estonią (32,5%).

Polska na 54. pozycji pod względem łatwości prowadzenia działalności gospodarczej

W 2005 r. Polska znalazła się na 54 pozycji (na 145 ocenianych krajów) pod względem łatwości prowadzenia działalności gospodarczej. Pod względem procedur związanych z likwidacją firmy, ochrony inwestorów, czy też elastyczności zatrudnienia Polska zajmuje lepsze miejsce od wielu krajów europejskich. Bank Światowy ocenia, że mimo postępującej z roku na rok poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej, potrzebne są dalsze reformy dotyczące zwłaszcza systemu podatkowego, w tym obniżenia kosztów pracy, egzekwowania umów oraz uzyskiwania pozwoleń, licencji i koncesji.

Wobec powyższego, wizja rozwoju kraju do 2015 wymaga znacznej poprawy w zakresie polityki publicznej. Wizja kraju, w którym znaczącą rolę mają odgrywać wiedza i innowacje sprawia, że ład regulacyjny nabiera jeszcze większego znaczenia. W gospodarce opartej na wiedzy sprawność szeroko pojętej polityki publicznej jest bowiem jeszcze ważniejsza niż w tradycyjnej gospodarce przemysłowej.

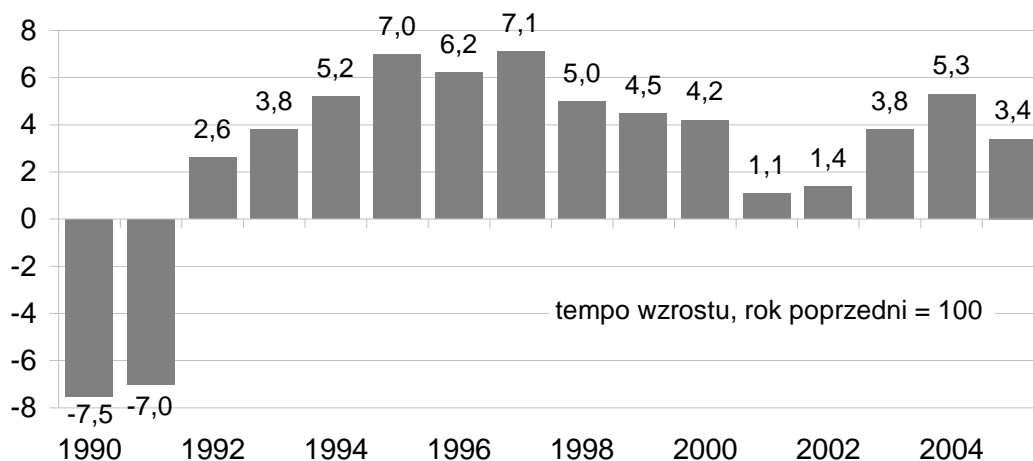
4. ZMNIEJSZANIE RÓŻNIC ROZWOJOWYCH POLSKI WOBEC UNII EUROPEJSKIEJ

Wejście Polski w 1989 r. na drogę demokratycznych i rynkowych przemian ujawniło skalę opóźnień rozwojowych w stosunku do Wspólnoty Europejskiej i innych krajów zachodniego świata. Wyraźnie uwidocznił się imperatyw przyspieszenia wzrostu gospodarczego i podniesienia poziomu życia ludności, a w efekcie zmniejszenia dystansu cywilizacyjnego Polski wobec krajów rozwiniętych.

Polska już w 1995 r. nadrobiła spadek PKB

W porównaniu z innymi krajami naszego regionu, Polska relatywnie szybko – bo już w 1995 r. nadrobiła spadek PKB, jaki miał miejsce w pierwszych latach transformacji. Węgry, Słowacja i Czechy poziom PKB z 1989 r. przekroczyły dopiero w roku 2000. Najwyższe tempo wzrostu PKB polska gospodarka osiągnęła w latach 1995-1997, a ostatnio – w roku 2004.

Tempo wzrostu PKB Polski w okresie transformacji

Źródło: GUS

Widoczny jest znaczny postęp, jakiego dokonała Polska w okresie transformacji. W 1991 r. PKB na mieszkańca Polski szacowano na 28% średniego PKB Wspólnoty, w 1995 r. już 37% średniego PKB UE-15, a w 2005 r. 50% przeciętnego poziomu UE-25 wynoszącego 23,3 tys. euro (w UE-15 – 25,2 tys. euro). Pod tym względem Polska znajdowała się na przedostatnim miejscu wśród krajów UE (przed Łotwą). Należy też zauważyć, że udział krajów Europy Środkowo-Wschodniej (UE-8) w wartości łącznego PKB UE-25 stanowi zaledwie 4,5%, z tego połowa przypada na Polskę.

Relatywnie dobrą pozycję Polski na tle innych krajów charakteryzuje Wskaźnik Rozwoju Społecznego (*Human Development Index*), który za rok 2003 szacowany jest na 0,858, przy czym szczególnie korzystnie na jego wysokość wpływa poziom edukacji. Chociaż tylko kilka krajów z UE-25 ma gorszy wskaźnik od Polski, to dystans w stosunku do takich krajów jak Portugalia, Grecja, czy Hiszpania nie jest odległy.

W omawianym okresie tempo wzrostu PKB w krajach UE-15 wzrastało z relatywnie niskiego poziomu średnio 1,5% w latach 1991-1995 do średnio 2,8% w latach 1996-2000 (najwyższe tempo 3,9% uzyskano w 2000 r.), a następnie zmniejszyło się do 1,1% w latach 2002-2003.

Tabela 4. Tempo wzrostu PKB w krajach UE

Kraje	2004	2005	2006 ^{a)}
UE-25	2,4	1,6	2,1
UE-15	2,3	1,4	2,0
Strefa euro	2,1	1,3	1,9
Polska	5,3	3,4 ^{b)}	4,3

a) szacunek

b) GUS

Źródło: Eurostat, kwiecień 2006.

Należy zaznaczyć, że gospodarka Unii Europejskiej ciągle nie osiąga poziomu rozwoju USA. PKB na mieszkańca w krajach UE-15 stanowi około 71% poziomu USA. Według badań Komisji Europejskiej, pełna realizacja zakładanych w UE

Korzystny
Wskaźnik Rozwoju
Społecznego

reform może przyczynić się do zwiększenia tempa wzrostu PKB Unii o 1 punkt procentowy.

Aby zmniejszać istniejący dystans rozwojowy Polski wobec Unii, konieczne jest zapewnienie takiego tempa wzrostu PKB w Polsce, które będzie znacznie wyprzedzać tempo wzrostu w innych krajach UE. Służyć temu będzie niniejsza Strategia, uwzględniająca istotną rolę integracji Polski z UE w tym procesie.

Możliwości osiągnięcia przez Polskę średniego poziomu PKB per capita krajów UE-25 przedstawiają poniższe symulacje. Jeżeli kraje UE-25 rozwijałyby się w średnim tempie takim, jaki notowano w latach 2000-2005 (tj. 2,0%), Polska osiągnęłaby przeciętny poziom PKB per capita tych krajów za dwadzieścia kilka lat, o ile rozwijałaby się w tempie 5% średniorocznie. Przy tym tempie wzrostu Polska najszybciej – bo w 2015 r. – dogoniłaby Portugalię.

Taki rozwój Polski i UE-25 pozwoliłby osiągnąć 75% średniej UE przed rokiem 2020, co – przy obecnych zasadach – ograniczyłoby z kolei możliwość korzystania z funduszy unijnych (poziom ten Polska osiągnęłaby jeszcze wcześniej, zważywszy że średnią UE obniży rozszerzenie Unii w 2007 r. o Rumunię i Bułgarię). Ponadto wzrost PKB per capita w Polsce będzie nieco wyższy niż prognozowany wzrost PKB ogółem, ze względu na spodziewany spadek liczby ludności przy wzroście ludności w UE-15.¹ Oznacza to możliwość szybszego uzyskania średniej PKB Unii.

Warianty dochodzenia do średniego poziomu PKB per capita w Unii przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Scenariusze osiągnięcia przez Polskę poziomu rozwoju gospodarczego

Wyszczególnienie	Średnie tempo wzrostu PKB w %	PKB na osobę wg PPS w EUR w 2005 r.	Hipotetyczne tempo wzrostu PKB w Polsce, przy założeniu średniego tempa z lat 2000-05 dla UE			
			3,5%	5%	6,5%	8%
	2000-2005	Rok osiągnięcia przez Polskę PKB per capita				
UE-25	2,0	23300	2053	2029	2021	2017
UE-15	1,9	25200	2056	2031	2023	2018
Strefa euro (12)	1,8	24700	2050	2029	2024	2018

Źródło: Dane Eurostat, obliczenia MRR

Jeśli natomiast przyjąć założenie, że:

- przeciętne tempo wzrostu PKB w Polsce w latach 2006-2008 wynosiłoby 4,6%, a w UE 2,3% (co wynika ze zaktualizowanego w styczniu 2006 r. Programu Konwergencji), a
- w latach następnych będzie kształtowało się odpowiednio na poziomie 5% i 2,5%,

to Polska osiągnie 75% przeciętnego poziomu PKB per capita UE-25 w 2022 r., a osiągnięcie średniej UE nastąpiłoby w 2034 roku. Ale również i tu należałoby uwzględnić procesy demograficzne.

¹ Wg prognozy demograficznej GUS, ludność Polski zmniejszy się z 38,2 mln w 2002 r. do 37,9 mln w 2010 r. i 36,6 mln w roku 2025. W krajach UE-15 liczba ludności będzie wzrastała z 384,5 mln w roku 2005 do 398,8 mln w roku 2025, głównie w rezultacie napływu imigrantów, po czym będzie następował jej spadek. W krajach UE-25 liczba ludności będzie rosła odpowiednio z 458,5 mln do 470,1 mln, a w następnych okresach będzie malała.

*Scenariusze
nadrabiania
zaległości*

Scenariusze nadrabiania zaległości przez kraje nowego rozszerzenia przygotowała też Komisja Europejska.² Według pierwszego scenariusza, gdyby wzrost we wszystkich „nowych” krajach UE kształtował się w przyszłości o 1,5 pkt proc. powyżej wartości w pozostałej części UE (np. 4% rocznie – przy wzroście wynoszącym 2,5% rocznie w UE-15), Polska uzyskałaby 75% średniego PKB per capita UE-27 (tj. razem z Rumunią i Bułgarią) w roku 2035, a więc w okresie blisko trzydziestu lat.

W przypadku drugiego scenariusza, gdyby wzrost utrzymywałby się na poziomie znacząco wyższym tj. 2,5 pkt proc. powyżej średniej dla UE-15 (przyjęto tu ponad 5% w skali roku – przy poziomie wzrostu dla UE-15 wynoszącym 2,5%) – dośnięcie poziomu 75% średniej unijnej PKB na mieszkańca zajęłoby dwadzieścia lat. Jednocześnie liczba regionów w krajach akcesyjnych, które wymagałyby strukturalnej pomocy (z uwagi na poziom PKB na mieszkańca wynoszący poniżej 75% unijnej średniej) zmniejszyłaby się.

Mobilizację wewnętrznych czynników wzrostu wymusza też szybki rozwój krajów nowego rozszerzenia. Może niepokoić, że spośród krajów UE-8 tempo wzrostu gospodarczego Polski w latach 2000-2005 było najniższe.

*Okolo 2015
osiągniemy poziom
biedniejszych
krajów UE-15*

Analizy te potwierdzają, że zmniejszanie różnic rozwojowych wobec UE będzie procesem wieloletnim i uzależnionym przede wszystkim od utrzymania trwałej, wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego w naszym kraju. Przewiduje się, że skuteczną realizacją Strategii zapewni osiągnięcie przez Polskę okolo 2015 roku poziomu rozwoju biedniejszych krajów członkowskich UE-15, a przeciętnego PKB Unii per capita w dekadzie lat dwudziestych. Wymaga to jak najlepszego wykorzystania atutów i szans rozwojowych polskiej gospodarki, w tym wynikających z integracji europejskiej i unijnej polityki spójności, a jednocześnie przezwyciężenia zagrożeń i słabości strukturalnych i systemowych.

² Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej. Nowe partnerstwo dla spójności: konwergencja, konkurencyjność, współpraca. Komisja Europejska, luty 2004.

ZAŁĄCZNIK 3.

ZASADY PROWADZENIA POLITYKI REGIONALNEJ PAŃSTWA

Polityka regionalna państwa to jeden z najważniejszych instrumentów polityki gospodarczej

Polityka regionalna państwa powinna być prowadzona w myśl klarownie określonych zasad, które organizują jej przebieg, poczynając od określania celów i priorytetów, poprzez jej wdrażanie, monitorowanie i ocenę wyników. Polityka regionalna państwa jest jednym z najważniejszych instrumentów polityki gospodarczej rządu, łączącym i koordynującym szereg działań sektorowych państwa z działaniami realizowanymi na poziomie regionalnym. Powinna zmierzać do wprowadzenia zmian strukturalnych w gospodarce, modernizacji ekonomicznej i poprawy konkurencyjności we wszystkich polskich województwach. Istotnym celem tej polityki jest również budowanie potencjału wewnętrznego regionów, zapewniającego możliwość długotrwałego ich rozwoju. Ponadto, polityka regionalna państwa musi wspierać wyrównywanie szans rozwojowych w regionach problemowych, które bez tego typu wsparcia skazane są na stopniową marginalizację i trwałe ograniczenie dostępnych możliwości rozwojowych. Wsparcie to powinno być zorientowane również na pobudzanie aktywności społecznej i poprawę sprawności działania administracji publicznej.

Polityka regionalna państwa wspiera politykę województw

Polityka regionalna państwa wspiera w pierwszym rzędzie te kierunki rozwoju, które są ważne dla długofalowego rozwoju całego kraju. Jednocześnie wspiera politykę rozwoju prowadzoną przez samorządy województw - o ile jest ona istotna z punktu widzenia całego państwa lub stanowi priorytetowy kierunek rozwoju dla danego województwa, zapewniając rozwiązanie kluczowych problemów rozwojowych i poprawiając konkurencyjność gospodarczą danego regionu.

Polityka regionalna państwa jest więc istotną płaszczyzną współpracy administracji rządowej i samorządów terytorialnych, w szczególności samorządów województw. Powinna również stwarzać warunki do szerszej współpracy między polskimi regionami.

Realizacja polityki regionalnej państwa powinna zostać podporządkowana następującym zasadom wynikającym z wymogów polskiego prawodawstwa, przy zachowaniu zasad polityki spójności społeczno-gospodarczej UE:

Zasada subsydiarności rozwoju regionalnego

Oznacza ona, że polityka regionalna państwa ma charakter uzupełniający i pomocniczy wobec działań podejmowanych przez samorządy województw. Działania polityki regionalnej państwa powinny więc wspierać i kooperować z polityką regionalną województw samorządowych, a nie zastępować lub dublować te polityki.

Zasada rozwoju wszystkich polskich województw

Z punktu widzenia rozwoju regionalnego kraju istotne znaczenie ma wzmocnienie systemu terytorialnego o silnych wewnętrznych powiązaniach kooperacyjnych, zmierzającego do większej spójności przestrzennej, gospodarczej i społecznej. Rozwój regionalny kraju w tym ujęciu to rozwój wszystkich województw, bez względu na ich poziom konkurencyjności gospodarczej, problemy rozwojowe i specyfikę przestrzenną. Oznacza to, że żaden z regionów nie może być wykluczony z procesów rozwoju. Zasadą prowadzenia polityki rozwoju powinna być integracja wewnętrzna polskich regionów, co w konsekwencji przyczyni się

eliminowania sytuacji sprzyjającej nadmiernej rywalizacji między poszczególnymi regionami.

Zasada wspierania rozwoju endogenicznego województw

Działania polityki regionalnej państwa powinny zmierzać do pobudzenia potencjału endogenicznego województw. Oznacza to konieczność budowania w pierwszym rzędzie siły konkurencyjnej opierającej się na wewnętrznych czynnikach wzrostu, przełamywania strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych województw, pobudzania aktywności społecznej i sprawności działania administracji publicznej w województwach. Polityka regionalna państwa powinna więc opierać się na wewnętrznych czynnikach rozwoju, a nie jedynie na zewnętrznej redystrybucji dochodu.

Zasada inicjowania długofalowego rozwoju regionalnego

Celem polityki regionalnej państwa jest zainicjowanie trwałych procesów rozwojowych w regionach. Oznacza to przyjęcie jako zasady długofalowego programowania strategii rozwoju województw i oparcia polityk publicznych na takich właśnie strategiach. Ponadto, działania zmierzające do rozwoju regionalnego powinny opierać się na wieloletnich programach operacyjnych i planach inwestycyjnych. Dodatkowo, rozwój długofalowy regionów powinien bazować na wykorzystaniu wewnętrznych zasobów województw, ocenie szans i barier rozwojowych tych województw oraz zaangażowaniu regionalnych elit politycznych, społecznych i gospodarczych. Powinien także wprowadzać instytucje prawne i procedury działania, które będą przeciwdziałać doraźnemu traktowaniu instrumentów polityki regionalnej, z uwagi na partykularne interesy grupowe, partyjne lub krótkotrwałe interesy wyborcze.

Zasada koordynacji instrumentów polityki regionalnej i innych publicznych polityk rozwojowych

Dla efektywnego i harmonijnego rozwoju kraju w dłuższej perspektywie konieczne jest działanie wielopłaszczyznowe, międzysektorowe, nakierowane na głębokie zmiany strukturalne konsekwentnie realizowane na przestrzeni wielu lat. Podstawowym warunkiem skuteczności polityki regionalnej państwa jest zapewnienie koordynacji działań zmierzających do rozwoju regionalnego między różnymi podmiotami władz publicznych. Jednocześnie polityka regionalna państwa wymaga ścisłego powiązania działań sektorowych i horyzontalnych rządu z polityką regionalną państwa. Duże znaczenie ma również powiązanie działań na rzecz rozwoju regionalnego między poszczególnymi szczeblami samorządów terytorialnych, koordynacja działań między różnymi województwami, a także między podmiotami administracyjnymi, instytucjami otoczenia biznesowego, organizacjami pozarządowymi oraz przedsiębiorstwami prywatnymi. Koordynacji wymagają również instrumenty europejskiej i krajowej polityki rozwoju regionalnego.

Zasada koncentracji na priorytetowych problemach rozwoju regionalnego

Polityka regionalna państwa powinna zmierzać do maksymalizacji efektów synergicznych między działaniami rozwojowymi podejmowanymi przez różne podmioty władz publicznych w województwach. Powinna koncentrować środki publiczne i koordynować różne polityki publiczne na priorytetowych problemach rozwoju regionalnego. Istotnym czynnikiem tej koncentracji jest zapewnienie właściwej koordynacji polityk publicznych różnego szczebla, zapewnienie

Potrzebne są wieloletnie programy operacyjne i plany inwestycyjne

Koordynacja polityki rozwoju regionalnego kraju

Koncentracja na priorytetowych problemach

zgodności strategii rozwoju regionalnego i planów zagospodarowania przestrzennego, jak również wprowadzenia procedur lepszego planowania zagospodarowania przestrzennego między różnymi szczeblami władz publicznych.

Zasada zapewnienia efektywności i najwyższej jakości polityki regionalnej

Polityka regionalna państwa powinna kierować się zasadą dążenia do maksymalizacji skuteczności działania i racjonalnego wykorzystania środków publicznych. Oznacza to stałe dążenie do zwiększania zdolności absorpcyjnych województw, poprawiania oraz upraszczania procedur i struktur administracji publicznej, zwiększania profesjonalizmu i kompetencji urzędników. Realizacja tej zasady prowadzi także do poprawienia standardów antykorupcyjnych i przejrzystości administracji publicznej, skutecznego wprowadzenia standardów służby cywilnej do administracji samorządowej, wypracowania systemów bodźców i motywacji, racjonalizowania wydatków, struktur i zatrudnienia w administracji terytorialnej. Ważnym czynnikiem zapewniającym jakość działań polityki regionalnej państwa jest odpowiednie podejście do planowania rozwoju regionalnego. Oznacza to najbardziej optymalny wybór kierunków polityki regionalnej w odniesieniu do specyficznych uwarunkowań w danym województwie, przynoszący maksymalnie korzystny efekt rozwojowy dla danego regionu.

*Maksymalna
skuteczność
działania i
wykorzystanie
środków
publicznych*

ZAŁĄCZNIK 4. CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTW

1. WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

*Korzystne
położenie i dobra
infrastruktura
transportowa*

Województwo dolnośląskie położone jest na południowo-zachodnim krańcu Polski. Graniczy od zachodu z Niemcami oraz przez Sudety z Czechami. Takie położenie, w połączeniu ze stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturą transportową (np. przecinający województwo III Europejski Korytarz Transportowy łączący Niemcy z Ukrainą), w korzystny sposób determinuje stan i szanse rozwojowe regionu. Pod względem powierzchni dolnośląskie jest średniej wielkości województwem (19948 km²) Województwo charakteryzuje się dość dużym potencjałem ludnościowym. Zamieszkuje je prawie 2,9 mln osób, co stanowi 7,5% ogółu ludności (5 miejsce w kraju), przy gęstości zaludnienia 145 osób na km², co jest wartością większą niż średnia krajowa.

*Wysoki stopień
urbanizacji,
dynamika wzrostu
PKB większa od
średniej krajowej*

Dolny Śląsk cechuje się wysokim stopniem urbanizacji. W 90 miastach zamieszkuje 70,9% ludności, co daje regionowi drugą pozycję w Polsce (wyższy wskaźnik urbanizacji ma jedynie woj. śląskie). Sieć miejska w regionie jest dobrze rozwiniętą (szczególnie w porównaniu z innymi województwami). Stolica regionu, Wrocław (636 tys. mieszkańców), jest dobrze rozwiniętym ośrodkiem przemysłowym, akademickim, naukowym i kulturalnym. Oprócz Wrocławia w regionie jest wiele miast o znacznym potencjale gospodarczym: Wałbrzych (128 tys. mieszkańców), Legnica (106 tys. mieszkańców), Jelenia Góra (88 tys. mieszkańców).

Pod względem PKB na mieszkańca region osiąga wartości większe niż przeciętne dla kraju (PKB na mieszkańca regionu stanowi 102,9% PKB na mieszkańca Polski). Co więcej, w okresie 1999-2004, dynamika wzrostu PKB w dolnośląskim była większa niż w kraju (wzrost o 0,6 pkt.% względem średniej krajowej). Struktura regionalnej wartości dodanej brutto (WDB) charakteryzuje się znacznym udziałem usług: rynkowych (47,7%) i nierynkowych (16,6%). 34% udział przemysłu i budownictwa w regionalnej WDB jest wyższy od średniej krajowej (o 11%), co daje Dolnemu Śląskowi 3 miejsce w kraju (poprawa lokaty o 5 pozycji od roku 1999). Natomiast udział rolnictwa jest niewielki – 2,1% – co stanowi 72,4% średniej krajowej i plasuje dolnośląskie na 14 pozycji.

*Nakłady
inwestycyjne na
mieszkańca
przekraczają
średnią krajową*

Nakłady inwestycyjne w regionie wynoszą 3,6 tys. zł na mieszkańca i są większe niż średnie w kraju (stanowią 114% średniej). Pod tym względem region zajmuje 3 miejsce w kraju (jednakże w porównaniu z rokiem 1999 zanotowano spadek o jedną pozycję). Mimo wysokiej rangi Wrocławia na akademickiej mapie kraju, region nie może poszczycić się wysokimi nakładami na badania i rozwój. W przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowią one 74,1% średniej krajowej, co daje regionowi 6 pozycję w kraju (spadek o dwa miejsca w porównaniu z 1999 r.)

O stosunkowo dużej nowoczesności gospodarki regionu świadczyć może większa niż średnia dla wszystkich województw liczba automatycznych linii przemysłowych (2,27 na 10 tys. mieszkańców – 4 miejsce w kraju, spadek o 1 pozycję w porównaniu z rokiem 1999). Liczba spółek prawa handlowego pozytywnie wyróżnia region. Na 1 tys. mieszkańców jest ich 6,2 (108,3 średniej krajowej). Pod tym względem region plasuje się w 2004 r. na 4 pozycji (wobec 5 w 1999 r.).

*Stopa bezrobocia
wyższa niż średnia
krajowa*

Poważnym problemem jest sytuacja na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego w grudniu 2004 r. wynosiła 22,2% i była wyższa niż średnia w kraju. Również pod względem liczby pracujących na 1 tys. ludności sytuacja w województwie jest gorsza niż w Polsce ogółem. Współczynnik aktywności zawodowej wynosi 53,5% (97,8% średniej krajowej), natomiast wartości wskaźnika obciążenia ekonomicznego w regionie są niższe, niż średnio w Polsce (53,6 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – co jest najlepszym wynikiem wśród województw).

Obok bezrobocia poważnym problemem jest stan środowiska naturalnego. Szczególnie zagrożone są: „worek turowski”, „czarny trójkąt sudecki”, okręg legnicko-głogowski i okręg wałbrzysko-noworudzki.

Wspominana wyżej stosunkowo dobra infrastruktura transportowa zapewnia sprawną komunikację na osi wschód-zachód, natomiast poważnym problemem jest brak wygodnego połączenia drogowego (i kolejowego) Wrocławia z Łodzią, i dalej z Warszawą.

*Liczne inwestycje
zagraniczne,
rozwinęte
górnictwo*

Szansą dla Dolnego Śląska są liczne inwestycje zagraniczne (np. Cargill, Volvo, Toyota). Inwestycje zagraniczne koncentrują się wokół Wrocławia (np. gmina Kobierzyce) oraz w Specjalnych Strefach Ekonomicznych (Legnickiej, Kamiennogórskiej, Wałbrzyskiej).

W regionie rozwinięte jest górnictwo węgla brunatnego (Bogatynia) oraz rud metali (Lubińsko-Głogowskie Zagłębie Miedziowe), bogate złoża tych surowców naturalnych eksploatują i przetwarzają największe przedsiębiorstwa w regionie - KGHM Polska Miedz S.A., Kopalnia i Elektrownia Turów.

*Region atrakcyjny
turystycznie*

Dolny Śląsk jest regionem atrakcyjnym turystycznie. Obok zabytków kultury materialnej (zabytkowych zespołów miejskich, zamków i pałaców) atrakcją turystyczną są Sudety a szczególnie Karkonoski Park Narodowy i Park Narodowy Gór Stołowych. Kuracjuszy przyciągają liczne uzdrowiska (Kudowa Zdrój, Polanica Zdrój, Duszniki Zdrój itd.).

Tabela 1. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Dolnośląskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	19948	6,4	7		
Ludność w tys.	2895,7	7,5	5		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	145	118,9	3	-1,7	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	70,9	115,4	2	-0,3	0
PKB na mieszkańca w zł*	21986	102,9	4	0,6	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,1	72,4	14	4,1	1
-przemysłu i budownictwie %	34	111	3	8,6	5
-usługach rynkowych w %	47,7	94	8	-4,5	-4
-usługach nierynkowych w %	16,6	101,2	13	-4,8	-1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	3597	114,0	3	3,4	-1
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	100,1	74,1	6	-5,9	-2
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,72	106,1	4	1,6	1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	6,2	108,3	4	1,7	1
Pracujący na 1 tys. ludności**	302,5	93,0	11	4,3	1
Współczynnik aktywności zawodowej***	53,5	97,8	12	1,4	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,6	93,2	16	-0,7	-2
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	22,4	118	5	-2,7	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2220	97,6	4	1,8	-2
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	18,1	55,7	15	-6,2	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r..

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

2. WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

*Dobre położenie,
walory
przyrodnicze,
zabytki*

Województwo kujawsko-pomorskie leży w środkowo-północnej części kraju, w znacznej części w dolinie Wisły, a przez województwo przebiega istotny wodny szlak śródlądowy łączący dorzecze Wisły i Odry. Część północna województwa odznacza się rozległością obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (lasy, pojezierze), z kolei część południowa (Kujawy, Pałuki) mając jeziora jest zarazem – wskutek rozwiniętego rolnictwa – niemal pozbawiona lasów. Ta dwoistość obszaru sprawia, że pod względem obszarów chronionych region mieści się dokładnie w średniej krajowej (32,4% terytorium). Należy do województw o przeciętnej wielkości (17970 km²) i równie przeciętnej liczbie ludności (2,1 mln, to jest 5,3% ogółu ludności kraju). Gęstość zaludnienia wynosząca 115 osób na km² jest nieco niższa od średniej krajowej. Funkcję stolic regionu pełnią Toruń (siedziba władz samorządowych regionu) i Bydgoszcz (siedziba wojewody). Oba miasta są porównywalnej wielkości i odznaczają się względnie uzupełniającymi się charakterystykami: Toruń jest uznanym ośrodkiem akademickim i centrum turystycznym, podczas gdy Bydgoszcz ma znaczącą tradycję przemysłową. Zarazem jednak województwo ma rozbudowany sektor rolniczy (nowocześniejszy od średniej krajowej). Przeszło 96% gruntów rolnych jest w rękach prywatnych.

*Region o
rozbudowanym,
nowocześniejszym
od średniej
krajowej sektorze
rolniczym*

Dochód województwa (PKB) na głowę mieszkańca nie należy do wysokich (89,7% średniej krajowej), lecz powoli poprawia się (o 1,3 punktu w okresie 1999-2004). Wynika to ze zmian w strukturze gospodarczej regionu, w którym dominują stosunkowo szybko rozwijające się usługi rynkowe (47,8% WDB) oraz tracące na znaczeniu przemysł i budownictwo (31%) oraz usługi nierynkowe (17,4%). Na uwagę zasługuje widoczny stosunkowo szybki wzrost WDB w rolnictwie (o 41,4%), choć jego rola w wytwarzaniu dochodu województwa jest znikoma (4,1%). Województwo jest przeciętnie uprzemysłowione, średnio też plasuje się pod względem nowoczesności przemysłu (7 lokata pod względem automatyzacji procesów produkcyjnych). Region zajmuje odległą, 13 pozycję w wysokości nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (71,4% średniej) i stopniowo traci dystans do czołówki. Nakłady na B+R prezentują się nieco lepiej (9 miejsc kraju), ale i tu, mimo poprawy lokaty, zaznacza się spadek wielkości nakładów (-4,7 procent).

*Pod względem
wysokości
nakładów
inwestycyjnych na
mieszkańca – 13
pozycja w kraju,
wysokie
bezrobocie*

Zarówno pod względem nasycenia spółkami prawa handlowego, jak i liczbą pracujących na tysiąc mieszkańców, województwo zajmuje 9 pozycję w kraju, przy czym wedle dostępnych danych wskaźnik aktywności zawodowej wzrósł o 4,2 punktu procentowego. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest zbliżony do średniej (9 pozycja w kraju). Pod względem bezrobocia kujawsko-pomorskie lokuje się w czołówce (stopa bezrobocia 23,6 w grudniu 2004 r.). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 1988 zł brutto, co daje trzynastą lokatę w kraju.

*Szanse na rozwój
turystyki*

Zarówno posiadane zasoby kultury materialnej (zgromadzone zwłaszcza w Toruniu), jak też atrakcyjne miejscami środowisko naturalne, tworzą szanse rozwoju turystyki, także w wymiarze międzynarodowym.

Tabela 2. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Kujawsko-pomorskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	17970	6	10		
Ludność w tys.	2067,5	5,3	10,0		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	115	94,2	8	-0,4	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	61,8	100,5	8	-0,3	0
PKB na mieszkańca w zł*	19169,0	89,7	8,0	1,3	2
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	4,1	141,4	7,0	41,4	4
-przemysłu i budownictwie %	31	102	7	-4,8	-1
-usługach rynkowych w %	47,8	95	6	1,5	5
-usługach nierynkowych w %	17,4	106,1	10,0	-2,2	-2
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2254	71,4	13	2,7	-2
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	58,3	43,2	9	-4,7	2
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,24	87,5	7	-10,3	2
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,3	75,0	9	-0,9	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	309,6	95,2	9	4,2	1
Współczynnik aktywności zawodowej***	56,3	102,9	4	2,4	5
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,8	98,9	9	-0,2	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	23,6	124	4	-2,5	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1988	87,4	13	-1,7	-4
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	32,4	99,7	7	4,3	2

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

3. WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Województwo lubelskie jest położone we wschodniej części kraju, na uboczu od głównych szlaków transportowych. Jest województwem dużym (25122 km²), ale stosunkowo słabo zaludnionym (2,2 mln mieszkańców, gęstość zaludnienia na poziomie 71,3% średniej krajowej). Obserwuje się nieznaczny spadek liczby ludności w związku z niekorzystnymi procesami demograficznymi zachodzącymi głównie na słabo rozwiniętych obszarach wiejskich. Stolica regionu, blisko czterystutysięczny Lublin, jest najważniejszym ośrodkiem gospodarczym obszarów Polski wschodniej, wyróżnia się także jako ośrodek akademicki. Wskaźnik urbanizacji regionu jest o połowę niższy od średniej krajowej i wynosi tylko 46,6% (14 pozycja).

Dochód wytworzony w regionie na głowę mieszkańca (około 15 tys. zł) jest najniższy w Polsce (16 pozycja), a także w Unii Europejskiej. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (2000 zł) daje regionowi 10 lokatę w kraju. Te niskie wartości (jak i niektóre inne cechy regionu) mają związek z dużym udziałem rolnictwa w strukturze społeczno-gospodarczej regionu.

Wartość dodana powstaje głównie w usługach rynkowych (47,0%), przemyśle i budownictwie (24,6%) oraz usługach nierynkowych (23,1%). Ten ostatni sektor daje regionowi pierwsze miejsce w kraju, co jest wskaźnikiem znacznej zależności regionu od transferów społecznych. Wyróżnia się także relatywnie znaczący udział rolnictwa (182,8% średniej w kraju, 3 miejsce).

Województwo notuje niskie wartości technologicznego zaawansowania przemysłu. Automatyzacja procesów w przemyśle jest znacznie niższa od średniej krajowej (wynosi 59%).

Dochód na mieszkańca – jest najniższy w Europie

Najniższe nakłady inwestycyjne, ale pod względem wydatków na badania i rozwój Lubelskie jest na 8. miejscu

Nakłady inwestycyjne są najniższe w kraju (1,8 tys. zł). Wyższą (ósmą) lokatę w kraju region zajmuje pod względem wysokości nakładów na badania i rozwój (76,8 zł), co należy przypisać głównie Lublinowi jako prężnemu ośrodkowi akademickiemu.

Nasylenie spółkami prawa handlowego sytuuje województwo na odległej trzynastej pozycji. Ponad średnią (o 1,9 punktu procentowego) sięga liczba pracujących na tysiąc mieszkańców, przy czym wartość tego wskaźnika maleje. W województwie lubelskim współczynnik aktywności zawodowej jest najwyższy w kraju, co wynika z najwyższego udziału zawodowo czynnych w rolnictwie. Niekorzystnie przedstawia się wartość wskaźnika obciążenia ekonomicznego, o 9,4 punktu procentowego ponad średnią, co wynika z dużych udziałów ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności regionu.

Stopa bezrobocia rejestrowanego jest stosunkowo niska (11 miejsce w Polsce), co jednak – podobnie jak w innych województwach Polski wschodniej – w dużym stopniu wiąże się z dużymi udziałami pracujących w rolnictwie.

Przeszkodą dla rozwoju turystyki jest peryferyjne położenie

W województwie lubelskim obszary prawnie chronione stanowią 22,8% powierzchni, co jest wartością mniejszą od średniej krajowej (12 pozycja). Walory przyrodnicze nie należą do kluczowych zasobów regionu, a kultura materialna przyciąga turystów przede wszystkim do Kazimierza Dolnego, Lublina i Zamościa. Przeszkodę w rozwoju gospodarki turystycznej stanowi peryferyjne położenie i niedorozwój infrastruktury komunikacyjnej.

Tabela 3. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Lubelskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	25122	8,0	3		
Ludność w tys.	2187,9	5,7	8		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	87	71,3	12	-0,7	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	46,6	75,8	14	0,3	0
PKB na mieszkańca w zł*	15019	70,3	16	-0,4	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	5,3	182,8	3	-19,7	-2
-przemysłu i budownictwie %	24,6	81,5	14	1,9	1
-usługach rynkowych w %	47,0	93,1	10	-2,2	-1
-usługach nierynkowych w %	23,1	140,9	1	2,5	1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	1848	58,6	16	3,9	-1
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	76,8	56,9	8	5,1	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,51	59,0	16	-4,4	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,1	54,0	13	0,9	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	331,3	101,9	5	-8,4	-1
Współczynnik aktywności zawodowej***	57,2	104,6	1	0,5	1
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	62,9	109,4	2	-1,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	17,8	94	11	-4,0	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2000	88,0	10	-0,1	1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	22,8	70,2	12	0,3	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

4. WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

Jedno z najmniejszych województw, położone przy granicy z Niemcami

Województwo lubuskie leży w środkowo-zachodniej części Polski, w pasie przygranicznym z Niemcami. Jest jednym z mniejszych polskich regionów – zajmuje powierzchnię 13984 km², co stanowi tylko 4,5% całkowitej powierzchni kraju. Lubuskie jest również najmniejszym pod względem liczby ludności regionem Polski (1 mln ludności) i jednym z najsłabiej zaludnionych (72 os. na km²). Funkcję ośrodków stołecznych w regionie pełnią dwa miasta - Gorzów Wielkopolski (126 tys. mieszkańców) jest siedzibą administracji rządowej, Zielona Góra (119 tys. mieszkańców) stanowi siedzibę władz samorządowych. Region ma duże znaczenie dla powiązań gospodarczych Polski z pozostałymi krajami Unii Europejskiej, bowiem na lubuskim odcinku polsko-niemieckiej granicy funkcjonuje 8 dużych drogowych przejść granicznych oraz 4 przejścia kolejowe. Stopień urbanizacji województwa nie odbiega od średniej krajowej – około 64% mieszkańców żyje w miastach.

Wielkość PKB na mieszkańca (18,4 tys. zł) plasuje województwo poniżej średniej krajowej (86,1 %), a jego pozycja ulega pogorszeniu (spadek z 7 na 10 miejsce w ostatnich 4 latach). W strukturze gospodarczej regionu dominują usługi, w tym usługi rynkowe (48,8%) takie jak: handel i naprawy oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność. Pod względem potencjału przemysłowego województwo zalicza się do regionów średnio zindustrializowanych. Przemysł przeszedł restrukturyzację w wyniku procesu prywatyzacji oraz napływu kapitału zagranicznego, głównie niemieckiego, w postaci licznych, lecz relatywnie niewielkich firm. Struktura branżowa przemysłu jest stosunkowo zdywersyfikowana, a jego nowoczesność wyrażona automatyzacją procesów produkcyjnych niska. Do relatywnie najważniejszych branż należą pracochłonne: przemysł drzewny, meblarski i papierniczy, wykorzystujące naturalną bazę surowcową regionu.

Niski potencjał innowacyjny regionu

W lubuskim przeważają firmy małe, zatrudniające do pięciu pracowników, ale jednocześnie udział spółek prawa handlowego jest wyższy niż przeciętnie w kraju, co jest przede wszystkim zasługą licznych polsko-niemieckich spółek *joint-venture*. Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na mieszkańca na rozwój infrastruktury i budynków nie odbiegają od średniej krajowej. Jednocześnie województwo lubuskie należy do regionów, w którym najmniej środków przeznacza się na działalność badawczo-rozwojową, co może świadczyć o niskim potencjale innowacyjnym tego regionu.

Rolnictwo województwa lubuskiego charakteryzuje się najmniejszym w kraju udziałem użytków rolnych w powierzchni (około 40%) oraz małym udziałem gospodarstw indywidualnych, które zajmują tylko 61% tego obszaru. Udział tego sektora w wartości dodanej brutto jest jednym z najniższych w kraju (2%) i ciągle spada. Wynika to z niezakończonego procesu przekształceń własnościowych dawnych PGR-ów.

Liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców należy do najniższych w kraju, na co niewątpliwie wpływa bardzo wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego (25,6%). Ta sytuacja sprawiła, że przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosi tylko 86,5% średniej krajowej. Co interesujące, współczynnik aktywności zawodowej obliczany na podstawie BAEL nie odbiega od średniej, co może wskazywać na

większe znaczenie w gospodarce regionu tzw. „szarej strefy” w postaci pracy nierejestrowanej.

Na tle kraju jak i sąsiednich regionów, lubuskie wyróżnia się stosunkowo wysokim odsetkiem ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz niskim odsetkiem ludności w wieku poprodukcyjnym. Dzięki temu wskaźnik obciążenia ekonomicznego należy do najniższych w kraju, a zważywszy na strukturę ludności może w bliskiej przyszłości ulec dalszej relatywnej poprawie. Jakość kapitału ludzkiego województwa lubuskiego jest relatywnie niska, co wyraża m.in. niski odsetek ludności z wyższym wykształceniem - 6,9%, w porównaniu do średniej krajowej 8,4% (2002 r.). Co więcej region będzie prawdopodobnie tracił dystans do pozostałych województw z uwagi na relatywnie niską liczbę studentów wynoszącą tylko 333 na 10 tys. mieszkańców, podczas średnia ogólnopolska jest prawie dwukrotnie wyższa.

Województwo lubuskie charakteryzuje się najwyższym w kraju udziałem lasów (49%) w całkowitej powierzchni (średnio w kraju 29%), które stanowią 7,5 % powierzchni obszarów leśnych w skali kraju. Ponadto na terenie województwa lubuskiego znajduje się blisko 600 jezior, a ponad 40% powierzchni stanowią obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych, co może stanowić – wraz z zabytkami materialnymi - podstawę do rozwoju turystyki.

Najwyższy stopień zalesienia, walory przyrodnicze i zabytki atutami turystycznymi

Tabela 4. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Lubuskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	13989	4,5	13		
Ludność w tys.	1009,2	2,6	16		
Gęstość zaludnienia (os./km2)	72	59,1	14	0,0	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	64,2	104,5	7	-0,2	-1
PKB na mieszkańca w zł*	18396	86,1	10	-5,5	-3
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,0	69,0	15	-45,7	-6
-przemysłu i budownictwie %	30,6	101,3	9	4,2	2
-usługach rynkowych w %	48,8	96,6	5	-2,1	0
-usługach nierynkowych w %	18,6	113,4	7	5,9	3
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2728	86,5	9	-2,9	-3
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	23,0	17,0	15	1,8	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	3,22	125,5	10	1,8	-3
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	5,8	100,2	6	-6,4	-2
Pracujący na 1 tys. ludności**	279,9	86,1	14	0,2	0
Współczynnik aktywności zawodowej***	54,8	100,2	8	2,1	4
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	54,3	94,4	13	-2,9	-1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	25,6	135	3	1,1	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1968	86,5	14	-1,3	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	39,3	120,9	5	7,4	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

5. WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

Położenie na skrzyżowaniu głównych szlaków transportowych

Województwo łódzkie jest centralnie położonym regionem, w którym krzyżują się główne korytarze transportowe (w tym przyszłe autostrady nr 1 i 2) i przez który przebiegają inne ważne – choć znajdujące się w złym stanie - szlaki krajowe łączące aglomerację warszawską z wrocławską, śląską i krakowską. Stolica regionu przechodzi nadal poważne trudności związane ze skutkami restrukturyzacji gospodarki w wyniku upadku państwowego sektora włókienniczego i odzieżowego. W złym stanie jest niedoinwestowana infrastruktura miejska. Będąc ważnym ośrodkiem akademickim i kulturalnym, Łódź zarazem należy do aglomeracji o niskim odsetku osób z wykształceniem wyższym (ok. 14%), które w dodatku - wobec słabości lokalnej gospodarki - szukają często pracy poza regionem, głównie w Warszawie.

Województwo liczy 18219 km² powierzchni (5,8% kraju) i 2,6 mln mieszkańców (6 lokata w kraju). Gęstość zaludnienia wynosi 142 osoby na km², co daje wynik ponad średnią krajową. Podobnie wskaźnik urbanizacji przekracza średnią krajową, na co dominujący wpływ ma aglomeracja łódzka.

Pod względem poziomu rozwoju (mierzonego przez wielkości PKB na mieszkańca) łódzkie zajmuje przeciętną (siódmą) lokatę w kraju z dochodem w wysokości 19,5 tys. na mieszkańca. Przeciętne wynagrodzenie jest niższe od średniej (1993 zł), co daje regionowi dość odległą, jedenastą pozycję w kraju.

O strukturze gospodarczej mówi struktura wartości dodanej brutto - w regionie jest ona wytwarzana głównie w usługach rynkowych (47,8%) oraz w przemyśle i budownictwie (32,4%). W obu tych sektorach województwo lokuje się powyżej średniej krajowej (7 i 6 pozycja), ale tendencję wzrostową (o 8,5 punktów procentowych) obserwuje się jedynie w przemyśle i budownictwie. Rolnictwo wytwarza 2,7% WDB, co jest udziałem znacznie niższym, niż średnia krajowa. Nowoczesność przemysłu mierzona posiadaniem automatycznych linii produkcyjnych pozwala umieścić łódzkie na pozycji szóstej, przy czym należy odnotować niewielki wzrost w tym zakresie.

Nakłady inwestycyjne poniżej średniej krajowej

Nakłady inwestycyjne na głowę mieszkańca (2,8 tys. zł) mieszczą się poniżej średniej, ale mają wyraźną tendencję wzrostową (o 11,8 punktów w badanym okresie 1999-2004). Nakłady na działalność badawczo-rozwojową są wprawdzie niższe od średniej krajowej, ale nadal daje to trzecią lokatę w Polsce, co potwierdza znaczącą rolę łódzkiego ośrodka naukowego.

Spółek prawa handlowego jest w regionie relatywnie mniej niż średnio w Polsce (pozycja 10 w kraju). Województwo wyróżnia się *in plus* jeśli chodzi o liczbę pracujących i jej przyrost (o 2,7 punktu), jednak wskaźnik aktywności zawodowej przyjmuje wartości średnie dla Polski (7 pozycja). Dokładnie równy średniej jest wskaźnik obciążenia ekonomicznego (57,5%). Bliska średniej jest też stopa bezrobocia rejestrowanego (19,5%), przy czym w latach 1999-2004 następuje nieznaczna poprawa pozycji województwa (z miejsca 9 na 8).

Województwo nie wyróżnia się szczególnymi zasobami przyrodniczymi (przejawia się to także najmniejszym w Polsce odsetkiem obszarów chronionych – zaledwie 16,4% powierzchni), co nie znaczy, że nie ma obszarów atrakcyjnych. Wyróżnia się potencjałem w zakresie typowej dla ery przemysłowej substancji historycznej, gdzie zwłaszcza w Łodzi zachowały się unikalne w skali Europy

kompleksy urbanistyczne, wymagające jednak kosztownej rewitalizacji. Centralne położenie w kraju zwiększa szansę na przyspieszenie rozwoju regionu (już rozbudowują się centra logistyczne).

Tabela 5. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Łódzkie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	18219	5,8	9		
Ludność w tys.	2592,6	6,7	6		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	142	116,5	5	-1,6	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	64,6	105,1	6	0,1	-1
PKB na mieszkańca w zł*	19498	91,3	7	0,7	1
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,7	93,1	9	-14,2	1
-przemysłu i budownictwie %	32,4	107,3	6	8,5	4
-usługach rynkowych w %	47,8	94,7	7	-3,5	-1
-usługach nierynkowych w %	17,1	104,3	11	-3,3	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2803	88,8	8	11,8	2
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	115,7	85,7	3	1,6	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,18	84,8	6	2,6	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,2	72,6	10	3,2	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	342,4	105,3	3	2,7	5
Współczynnik aktywności zawodowej***	55,0	100,5	7	-0,5	0
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	57,5	100,0	8	0,5	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	19,5	103	9	-5,0	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1993	87,7	11	-0,6	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	16,4	50,5	16	0,3	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

6. WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

Województwo małopolskie jest położone na południu kraju i graniczy ze Słowacją. Małopolskie jest jednym z najmniejszych województw (15190 km²), jednakże koncentruje dużą liczbę mieszkańców (3,3 mln). Gęstość zaludnienia jest duża – 214 osób na km² - druga w kraju po województwie śląskim. Poziom zurbanizowania jest jednak niski (49,8% ludności miejskiej). Oprócz Krakowa, liczącego 757 tys. mieszkańców i będącego znaczącym ośrodkiem gospodarczym, akademickim, naukowym, kulturalnym i turystycznym, większe miasta: to Tarnów (118 tys. mieszkańców), Nowy Sącz (84 tys. mieszkańców) oraz Oświęcim, Chrzanów i Zakopane.

Poziom PKB niższy od średniej krajowej

Poziom PKB na mieszkańca regionu jest niższy niż średnio w Polsce - województwo zajmuje 9 lokatę wśród polskich regionów. Udział przemysłu i budownictwa w regionalnej wartości dodanej brutto jest nieznacznie niższy niż w kraju, podobnie jak udział usług rynkowych. Natomiast w przypadku usług nierynkowych, stanowiących 18,3 regionalnej WDB, województwo dość znacznie przekracza średnią krajową. Udział rolnictwa w WDB stanowi 2,1% i jest znacznie niższy niż udział rolnictwa w krajowej WDB (13 miejsce w kraju). Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego w Małopolsce należy do najniższych w kraju, co utrudnia podniesienie efektywności produkcji rolniczej.

Poziom nakładów inwestycyjnych (2,8 tys. zł na 1 mieszkańca) plasuje województwo wśród regionalnych „średniaków” (7 miejsce), i pozycja ta jest stabilna, mimo szybkiego wzrostu tych nakładów.

Znaczący potencjał naukowy, drugie miejsce w kraju pod względem nakładów na B+R

Województwo małopolskie charakteryzuje się znaczącym potencjałem naukowym i badawczo-rozwojowym. Pod względem nakładów na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyprzedza je jedynie Mazowsze. Co więcej, w latach 1999-2004 małopolskie nakłady na B+R szybko wzrastały (o 34 pkt. proc. względem średniej krajowej). Pozytywnie wyróżnia Małopolskę także wyższa niż średnia w kraju liczba automatycznych linii przemysłowych na tys. mieszkańców.

Liczba spółek prawa handlowego wynosi niespełna 5 spółek na 1 tys. mieszkańców, co stanowi 81,1% średniej krajowej.

Niskie bezrobocie rejestrowane (15%) jest atutem regionu (niższe bezrobocie rejestrowane występuje jedynie w województwie mazowieckim). W regionie występuje jednak znaczne (raz z podkarpackim szacowane na 700 – 900 tys.) bezrobocie ukryte związane z przeludnieniem rolnictwa.

Problemem regionu jest starzenie się jego ludności. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest dla województwa małopolskiego wyższy niż średnia krajowa (60,7 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), co w konsekwencji przejawia się niższą niż średnia liczbą pracujących osób (310,7) na 1 tys. ludności, mimo stosunkowo wysokiego wskaźnika aktywności zawodowej (56,9% – co stanowi 104% średniej dla Polski i daje regionowi 3 miejsce w kraju).

Region atrakcyjny turystycznie

Zróznicowane środowisko geograficzne decyduje o atrakcyjności turystycznej regionu. Na terytorium województwa małopolskiego znajduje się aż sześć parków narodowych (Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, oraz częściowo Magurski). Obszary prawnie chronione zajmują 58,9% powierzchni województwa (2 miejsce w kraju). Region dysponuje także znaczącym potencjałem uzdrowiskowym (np. Krynica, Muszyna, Rabka). Także walory kultury materialnej decydują o atrakcyjności turystycznej Małopolski. Jest to przede wszystkim Kraków, ale także drewniane sakralne obiekty zabytkowe wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, zamki i ruiny zamków, zespoły urbanistyczne Starego Sącza i Tarnowa, miejsca pielgrzymkowe (np. Kalwaria Zebrzydowska), kopalnia soli w Wieliczce, czy wreszcie teren obozu w Oświęcimiu.

Występują problemy ekologiczne

W regionie występują dość poważne problemy ekologiczne: zanieczyszczenie Krakowa pyłami i gazami pochodzącymi z elektrociepłowni oraz huty, a także presja turystyki na przyrodę Tatr.

Szansą rozwojową regionu jest jego potencjał edukacyjny (znaczna liczba studentów) i badawczo-rozwojowy. Uniwersytet Jagielloński jest jednym z dwóch wiodących uniwersytetów w kraju. Przykładem pozytywnego wykorzystania tego potencjału do przyciągania kapitału może być Centrum Oprogramowania Motoroli w Krakowie.

Tabela 6. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Małopolskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	15190	4,9	12		
Ludność w tys.	3256,2	8,4	4		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	214	175,6	2	3,2	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	49,8	81,0	13	-0,5	0
PKB na mieszkańca w zł*	18522	86,7	9	-2,9	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,1	72,4	13	-3,2	0
-przemysłu i budownictwie %	29,5	97,7	11	-6,7	-4
-usługach rynkowych w %	50,2	99,4	4	3,5	4
-usługach nierynkowych w %	18,3	111,6	9	-0,4	-3
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2821	89,4	7	8,2	0
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	198,2	146,8	2	34,0	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,79	108,6	8	-3,8	3
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,7	81,1	8	5,0	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	310,7	95,6	8	-11,6	-3
Współczynnik aktywności zawodowej***	56,9	104,0	3	1,2	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	60,7	105,6	5	0,7	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	15,0	79	15	0,3	-1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2098	92,3	5	0,3	1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	58,9	181,2	2	2,2	-1

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

7. WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

*Centrum
gospodarcze kraju.*

Województwo mazowieckie jest największym i najludniejszym regionem Polski, co wynika z usytuowanie w nim jedynej w kraju ukształtowanej metropolii - warszawskiej - liczącej około 2,5 mln mieszkańców. Jednakże z uwagi na wchodzące w jego skład obszary dawnych województw: ciechanowskiego, płockiego, radomskiego, i siedleckiego, które są znacznie słabiej zaludnione i zurbanizowane, gęstość zaludnienia regionu jest tylko o około 20% wyższa od średniej krajowej, a wskaźnik urbanizacji przekracza średnią zaledwie o 5%. Ta dychotomia między metropolitalnym centrum regionu i rolniczymi peryferiami stanowi podstawową cechę województwa mazowieckiego. Co więcej, to największe w kraju wewnątrzregionalne zróżnicowanie ma tendencje do pogłębiania się na skutek przewagi procesów polaryzacji na procesami dyfuzji rozwoju, których zasięg ograniczony jest do 30-50 km od centrum Warszawy.

*Wysoki potencjał
akademicki,
wysokie nakłady
na B+R*

Metropolia warszawska stanowi centrum gospodarcze regionu z PKB na mieszkańca przekraczającym 200% średniej krajowej, co podnosi średnią całego województwa do 153% tej średniej, dając województwu pierwsze miejsce w ogólnopolskim rankingu i pozycję niekwestionowanego lidera transformacji. Wynika to ze specjalizacji metropolii warszawskiej w usługach rynkowych, w tym zwłaszcza usługach wyższego rzędu takich jak: pośrednictwo finansowe oraz obsługa nieruchomości i firm oraz funkcje zarządcze także działalność naukowo-badawcza i akademicka (województwo skupia ok. jedną trzecią potencjału akademickiego Polski, a jego udziały w kontaktach międzynarodowych polskiej nauki sięgają 40-50%). Również pozostałe usługi takie jak handel i naprawy, transport gospodarka magazynowa i łączność oraz hotele i restauracje mają zasięg ogólnopolski i duże znaczenie w gospodarce

regionu. Na tym tle, mimo stołeczności głównego miasta regionu, usługi nierynkowe takie jak m.in. administracja publiczna, mają drugorzędne znaczenie w tworzeniu produktu regionalnego. Ponadto procesy dezindustrializacji gospodarki regionu, które należały do jednych z najgłębszych w Polsce, spowodowały, że udział przemysłu i budownictwa w strukturze PKB jest najniższy w kraju. Rolnictwo, mimo że ma niewielkie znaczenie w wymiarze gospodarczym (2,5% PKB), stanowi główne źródło utrzymania dla około 16% pracujących. Znaczącą rolę odgrywa rolnictwo wyspecjalizowane – sadownictwo i ogrodnictwo w południowej części województwa oraz dynamicznie rozwijający się kompleks mleczny w jego części północno-wschodniej.

Zajmowanej przez województwo pozycji lidera rozwoju gospodarczego sprzyjają najwyższe w kraju nakłady inwestycyjne na mieszkańca. Należy jednak zauważyć, że ich dynamika w ostatnich latach znacznie osłabła (spadek z ponad 200% średniej krajowej do 168%). Również nakłady na działalność badawczo-rozwojową na mieszkańca są najwyższe w Polsce i ponad 3-krotnie przekraczają średnią krajową. Świadczy to o wysokiej innowacyjności regionu, która może w efekcie prowadzić do dalszego umacniania jego pozycji konkurencyjnej. Sprzyja temu również m.in. wysoka i stale rosnąca liczba zautomatyzowanych linii produkcyjnych w zakładach przemysłowych. Ponadto w gospodarce regionu relatywnie największe znaczenie w porównaniu z innymi województwami mają duże przedsiębiorstwa, w tym z udziałem kapitału zagranicznego, o czym świadczy wysokie nasycenie spółkami prawa handlowego (11,7 na 1 tys. mieszkańców).

*Najniższa stopa
bezrobocia
i najwyższe
przeciętne
wynagrodzenie*

Dobry stan gospodarki sprawia, że liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców jest najwyższa w kraju, podobnie jak przeciętne wynagrodzenie. W efekcie województwo notuje najniższą stopę bezrobocia rejestrowanego, choć jednocześnie aktywność zawodowa według BAEL tylko nieznacznie przekracza przeciętną. Przeciętne wartości krajowe osiąga również wskaźnik obciążenia ekonomicznego, w przypadku którego wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym jest do pewnego stopnia rekompensowany przez migracje zarobkowe ludności w wieku produkcyjnym.

Położone na Nizinie Środkowopolskiej województwo mazowieckie nie wyróżnia się pod względem przyrodniczym. Lesistość regionu jest relatywnie niska (22,1%), a udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni (29,6%) sytuuje województwo nieznacznie poniżej przeciętnej. Jednocześnie znaczna część obszaru regionu należy do obszaru tzw. „Zielonych Płuc Polski”, co powinno warunkować rozwój ekologicznych kierunków rolnictwa oraz agroturystyki na tym terenie.

Tabela 7. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Mazowieckie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	35560	11,4	1		
Ludność w tys.	5139,5	13,3	1		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	145	118,4	4	3,5	1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	64,8	105,4	5	1,5	2
PKB na mieszkańca w zł*	32722	153,2	1	3,6	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,5	86,2	10	0,8	2
-przemysłu i budownictwie %	23,5	78,0	16	-1,4	0
-usługach rynkowych w %	61	121,0	1	0,3	0
-usługach nierynkowych w %	13	79,3	15	-3,4	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	5309	168,3	1	-41,3	0
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	440,1	325,9	1	-9,1	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	3,21	125,3	2	7,3	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	11,7	203,7	1	-8,1	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	394,0	121,2	1	6,0	0
Współczynnik aktywności zawodowej***	55,8	102,0	6	-1,5	-2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	58,4	101,6	6	-0,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	14,7	77,0	16	4,1	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2910	128,0	1	-1,7	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	29,6	91,1	10	0,0	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

8. WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Najmniejsze województwo o PKB niższym od średniej krajowej

Województwo opolskie, położone w południowo-zachodniej Polsce, jest regionem polsko-czeskiego pogranicza. Jest to najmniejsze polskie województwo (9412 km²). Liczba ludności regionu wynosi nieco ponad 1 mln osób (mniejszą liczbę ludności ma jedynie Lubuskie). Gęstość zaludnienia wynosząca 112 osób na km² jest niższa niż średnia dla Polski. Wskaźnik urbanizacji w regionie (52,6% ludności miejskiej) jest także niższy od krajowego wskaźnika urbanizacji (61,5%). Stolicą województwa i jedynym większym miastem jest Opole liczące 250 tysięcy mieszkańców. W regionie mieszka dość dużo ludności deklarującej narodowość niemiecką.

PKB na mieszkańca wynosi 17,2 tys. zł, co stanowi 80,4% średniej krajowej³. Województwo opolskie charakteryzuje się małym udziałem usług rynkowych w wartości dodanej brutto – 43,8% (15 lokata w skali kraju) oraz większym od przeciętnego, o prawie połowę, udziale rolnictwa (4,2% wobec 2,9% w skali kraju). Duża efektywność opolskiego rolnictwa wynika z wysokiej kultury rolnej, korzystnych warunków glebowo-klimatycznych, a także z dobrego wyposażenia gospodarstw rolnych.

³ Należy pamiętać, że w statystyce migracje zagraniczne są nieoszacowane. W przypadku regionów o znaczących rozmiarach tego zjawiska niektóre wartości przeliczone na liczbę ludności są zaniżone. Tak się dzieje w przypadku PKB – w liczniku znajduje się wielkość wytwarzana przez mniejszą liczbę mieszkańców, niż wykazuje się ich w mianowniku tego wskaźnika.

Niskie nakłady inwestycyjne. Rośnie liczba inwestycji zagranicznych

Niskie nakłady inwestycyjne (2,2 tys. zł w przeliczeniu na mieszkańca) plasują region na 14 pozycji. Równie niekorzystnie przedstawiają się nakłady na badania i rozwój - 27,9 zł na jednego mieszkańca, co jest wartością ponad 5 razy niższą, niż średnia dla Polski. Pod względem liczby spółek prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców (4,1) region również odstaje od średniej krajowej (5,8). Jeszcze bardziej uwidacznia tę „lukę rozwojową” mała liczba automatycznych linii przemysłowych – jedynie 1,58 na 10 tys. mieszkańców (ok.60% średniej krajowej). Przemysły (chemiczny, cementowy, skórzano-obuwniczy, maszynowy i metalowy, włókienniczy oraz spożywczy) nie należą do dynamicznych i rozwojowych. Przemysł jest równomiernie rozmieszczony w regionie. Szansą dla regionu jest coraz większa ilość inwestycji zagranicznych (najwięcej jest tu spółek z udziałem partnerów z Niemiec). Inwestorów przyciąga dodatkowo dobre skomunikowanie regionu (Autostrada A4).

Poważnym problemem w regionie jest duże bezrobocie rejestrowane – 20%, a także jedna z najniższych w kraju (15 lokata) liczba pracujących na 1 tys. ludności (276), oraz niski współczynnik aktywności zawodowej (52,3%) dający regionowi przedostatnią (15) pozycję w skali kraju.⁴

Powierzchnia obszarów chronionych wynosi 27,1% powierzchni województwa (11 miejsce). Z terenów prawnie chronionych na uwagę zasługują: Park Krajobrazowy Góry św. Anny i Park Krajobrazowy Gór Opawskich. Najciekawsze zabytki kultury materialnej skoncentrowane są w Opolu, Brzegu, Nysie, Głogówku i Paczkowie. Potencjał turystyczny regionu należy uznać za umiarkowany.

Tabela 8. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Opolskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	9412	3,0	16		
Ludność w tys.	1053,7	2,7	15		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	112	91,7	10	-2,2	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	52,6	85,5	12	0,7	0
PKB na mieszkańca w zł*	17173	80,4	11	-4,9	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	4,2	144,8	6	27,8	0
-przemysłu i budownictwie %	32,5	107,6	5	-9,3	-3
-usługach rynkowych w %	43,8	86,7	15	3,5	1
-usługach nierynkowych w %	19,5	118,9	6	6,9	1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2212	70,1	14	-11,1	-6
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	27,9	20,7	14	-8,0	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,58	61,4	11	-3,7	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	4,1	71,0	11	2,3	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	276,0	84,9	15	-4,1	-4
Współczynnik aktywności zawodowej***	52,3	95,6	15	-3,3	-5
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,0	97,4	12	1,5	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	20,0	105	8	4,5	1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2068	91,0	8	-0,4	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	27,1	83,4	11	0,0	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

⁴Tę sytuację można tłumaczyć tradycyjną emigracją zarobkową (przede wszystkim do Niemiec) - por. poprzedni przypis.

9. WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Górski charakter województwa – jednego z najbiedniejszych w UE

Województwo podkarpackie położone jest na południowym-wschodzie Polski. Graniczy ze Słowacją (na południu) i Ukrainą (na wschodzie). Podkarpackie nie jest ani duże (17844 tys. km² – 11 lokata), ani ludne (2,1 mln mieszkańców – 9 lokata). Gęstość zaludnienia (118 osób na km²) nie przekracza średniej krajowej. Poziom zurbanizowania jest najniższy spośród wszystkich regionów kraju (jedynie 40,5% ludności miejskiej). Cały obszar województwa objęty jest współpracą transgraniczną w ramach Euroregionu Karpaty. Górski charakter województwa warunkuje rozmieszczenie ludności i strukturę gospodarki. Stolicą regionu jest Rzeszów (159 tys. mieszkańców). Inne większe miasta to: Przemyśl (68 tys. mieszkańców), Krosno (68 tys.), Tarnobrzeg (50 tys.).

Podkarpackie jest jednym z najbiedniejszych regionów Polski oraz Unii Europejskiej. PKB na mieszkańca wynosi 15,4 tys. zł – stanowi to jedynie 72,2% średniej krajowej (15 lokata).

Struktura wytwarzania wartości dodanej brutto charakteryzuje się najmniejszym w porównaniu do innych województw udziałem usług rynkowych (43,7% wobec średniej krajowej wynoszącej 50,2%). Usługi nierynkowe stanowią 20,8 WDB, a przemysł i budownictwo 33,2% – w przypadku obu tych wskaźników województwo zajmuje 4 miejsce w kraju. Udział rolnictwa w WDB (2,3%) jest mniejszy niż średnia krajowa (2,9), ponadto udział ten zmniejszył się w okresie 1999-2004 w sposób znaczący (o 35 pkt. proc. względem średniej krajowej). Dobre warunki rozwoju rolnictwa występują jedynie w widłach Wisły i Sanu. Podkarpackie rolnictwo cechuje się niską towarowością, małą efektywnością oraz szczególnie złą strukturą agrarną. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadających na gospodarstwo jest o połowę niższa niż przeciętna w kraju.

Zbyt małe nakłady inwestycyjne oraz na B+R

Pod względem nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwo lokuje się na 10 pozycji z nakładami stanowiącymi 74,3% średnich nakładów krajowych. Co prawda w okresie 1999-2004 dynamika wzrostu nakładów inwestycyjnych była znaczna, jednak wciąż są to wartości zbyt małe, aby wprowadzić region na ścieżkę dynamicznego rozwoju. Dynamizacja rozwoju gospodarczego będzie trudna również z powodu małych nakładów na badania i rozwój (jedynie 36,7% średniej krajowej i w konsekwencji 10 lokata). Przy ogólnie niskich nakładach na B+R korzystnie wygląda ich struktura – otóż znaczący udział (jak na polskie warunki) w finansowaniu badań i rozwoju mają przedsiębiorstwa. Słabość regionalnej gospodarki przejawia się w najniższej w kraju liczbie spółek prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców (46% średniej krajowej) oraz w najniższym w kraju przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu brutto.

Bezrobocie rejestrowane (19,1%) jest niewiele wyższe od stopy bezrobocia dla kraju. Obok tej formy, w regionie ze szczególnym nasileniem występuje rolnicze bezrobocie ukryte i niepełne wykorzystanie zasobów pracy na obszarach wiejskich. Współczynnik aktywności zawodowej nieznacznie odbiega od przeciętnego. Liczba pracujących na 1 tys. ludności wynosząca 303 osoby jest sporo niższa od średniej krajowej (325 osób). Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest jednym z najwyższych w kraju (3 lokata) – prawie 63 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

*Region atrakcyjny
turystycznie*

Największą atrakcją turystyczną województwa są Bieszczady – najstąbiej zaludniony rejon Podkarpacia. Obszary chronione (w tym Parki Narodowe: Bieszczadzki i Magórski) zajmują 47,5% powierzchni województwa. Baza turystyczna jest jednak słabo rozwinięta, co w znaczący sposób ogranicza możliwości rozwoju turystyki.

Tabela 9. Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Podkarpackie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	17844	5,7	11		
Ludność w tys.	2097,3	5,4	9		
Gęstość zaludnienia (liczba osób na km ²)	118	96,3	7	0,0	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	40,5	65,8	16	-0,7	0
PKB na mieszkańca w zł*	15436	72,2	15,0	-0,1	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,3	79,3	12,0	-35,3	-4
-przemysłu i budownictwie %	33,2	110	4	0,0	-1
-usługach rynkowych w %	43,7	87	16	0,6	-2
-usługach nierynkowych w %	20,8	126,8	4,0	5,0	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2345	74,3	10	13,0	3
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	49,6	36,7	10	-19,8	0
Automatyczne linie przesyłowe na 10 tys. mieszkańców	3,04	118,4	13	-12,4	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	2,7	46,0	16	6,7	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	303,0	93,2	10	-20,3	-8
Współczynnik aktywności zawodowej***	53,8	98,4	10	-5,2	-7
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	62,9	109,4	3	-1,0	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	19,1	101	10	-10,2	-3
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1941	85,4	16	-0,4	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	47,5	146,2	3	-0,3	1

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

10. WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

*Peryferyjne
położenie wpływa
na niski napływ
inwestycji
z zagranicznych*

Województwo podlaskie położone jest w północno-wschodniej Polsce i stanowi obszar pogranicza polsko-litewsko-białoruskiego. Peryferyjność położenia odzwierciedlona jest niewielką liczbą ludności (1,2 mln), która jest rozproszona na znacznej powierzchni (20,1 tys. km²), co sprawia, że gęstość zaludnienia należy do najniższych w kraju (60 os na km²). Jednocześnie - mimo małej liczby ośrodków miejskich - udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie (59%) jest tylko nieznacznie niższy od średniej krajowej, co wynika z wielkości Białegostoku – głównego ośrodka miejskiego regionu - liczącego 291 tys. mieszkańców (11 pozycja w kraju). W wymiarze ekonomicznym o peryferyjności województwa świadczy m.in. mały napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Województwo podlaskie należy do najstąbiej rozwiniętych w kraju, czego dowodzi bardzo niski poziom PKB na mieszkańca (16,1 tys. zł). Region ma charakter typowo rolniczy z najwyższym w kraju udziałem produkcji rolnej w wartości dodanej brutto (6,2%). Sprzyja temu korzystna struktura agrarna, rekompensująca słabe warunki glebowo-klimatyczne. W rolnictwie z uwagi na duży udział użytków zielonych (łąk i pastwisk) duże znaczenie ma hodowla bydła mlecznego – zachodnia część regionu wchodzi w skład szybko rozwijającego się kompleksu mlecznego, zmieniającego gospodarczą i społeczną strukturę wsi.

*Rozwinięte
przetwórstwo
rolno-spożywcze*

Przemysł jest stosunkowo słabo rozwinięty, a główną branżą jest przetwórstwo rolno-spożywcze. Dominujące branże mają tradycyjny, pracochłonny charakter, a stopień automatyzacji procesów produkcyjnych jest niewielki. Na tle kraju w tworzeniu wartości dodanej brutto duże znaczenie mają usługi nierynkowe. Wynika to m.in. z dużego znaczenia Białegostoku jako ośrodka medycznego i akademickiego.

Mimo stosunkowo niskich nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na mieszkańca na rozwój infrastruktury i budynków, w ostatnim okresie dość dynamicznie rosną nakłady ponoszone na działalność badawczo-rozwojową. Ich wzrost umożliwił poprawę miejsca zajmowanego przez województwo o 3 pozycje w ostatnich 5 latach. Wynika to przede wszystkim z działań podejmowanych przez publiczne ośrodki badawczo-rozwojowe i szkoły wyższe. Zaangażowanie sektora przedsiębiorstw jest znikome, co wynika m.in. z niewielkiego udziału w strukturze przedsiębiorstw dużych firm. Nasycenie spółkami prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców jest jednym z najniższych w kraju. Nie wpływa to jednak negatywnie na wysokość przeciętnego wynagrodzenia, które choć niższe od średniej krajowej o około 12%, jest wciąż wyższe niż w 7 innych województwach i stopniowo rośnie.

Duża przeciętna powierzchnia gospodarstw rolnych sprawia, że rolnictwo stanowi główne źródło utrzymania ludności wiejskiej. W efekcie liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców wynosi 333 osoby, co odpowiada średniej krajowej, a współczynnik aktywności zawodowej (55,8%) mimo spadku w ostatnim okresie wciąż daje województwu wysoką 5 pozycję w kraju. Stopa bezrobocia należy do najniższych w Polsce, co wynika po pierwsze z absorpcji siły roboczej przez sektor rolny, a po drugie z tradycyjnej emigracji zarobkowej. Jednocześnie wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest w województwie podlaskim najwyższy w kraju, co wynika z bardzo wysokiego udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (16,6%).

*Wysoka jakość
środowiska
naturalnego*

Województwo podlaskie charakteryzuje się wysoką jakością środowiska naturalnego. Mimo przeciętnej lesistości (29,7%) oraz przeciętnego udziału obszarów chronionych w powierzchni należy zauważyć, że na terenie województwa istnieją 4 parki narodowe (30% powierzchni tego rodzaju parków w Polsce) chroniące ekosystemy o znaczeniu międzynarodowym. Stanowiąc to może podstawę do rozwoju na terenie województwa wyspecjalizowanej turystyki kwalifikowanej.

Tabela 10 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Podlaskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	20186	6,5	6		
Ludność w tys.	1204,0	3,1	14		
Gęstość zaludnienia (os./km2)	60,0	48,8	15	-0,5	1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	59,0	96,0	10	1,7	0
PKB na mieszkańca w zł*	16105	75,4	14	2,4	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	6,2	213,8	1	13,8	1
-przemysłu i budownictwie %	25,1	83,1	13	1,8	1
-usługach rynkowych w %	46,3	91,7	11	-2,1	-1
-usługach nierynkowych w %	22,5	137,2	2	-2,7	-1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2320	73,5	12	15,1	2
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	42,8	31,7	11	2,5	3
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,50	58,6	15	-0,3	1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	2,9	50,9	15	3,0	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	322,8	99,3	6	-3,3	1
Współczynnik aktywności zawodowej***	55,8	102,0	5	-3,9	-4
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	63,7	110,9	1	-1,3	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	16,1	85	13	-9,9	-2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2005	88,2	9	0,2	3
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	31,9	98,2	8	0,0	-1

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

11. WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Wysoki wskaźnik urbanizacji, ważny kompleks portowy

Województwo pomorskie leży na północy kraju nad Bałtykiem. Jest przeciętnej wielkości (18293 km²), podobnie liczba ludności (2,2 mln) sytuuje je w środku skali. Gęstość zaludnienia jest bliska średniej (120 osób na 1 km², czyli 98,2% średniej krajowej). W związku z istnieniem rozległej aglomeracji trójmiejskiej wskaźnik urbanizacji (67,6) przekracza średnią krajową, przy czym obserwuje się nieznaczne procesy dezurbanizacyjne związane z ekspansją ludności miejskiej na obszary wiejskie. Trójmiasto (Gdańsk, Gdynia, Sopot) jest ważnym ośrodkiem akademickim, kulturalnym i gospodarczym w końcowej fazie restrukturyzacji sektorów związanych z gospodarką morską. Region zawiera ważny kompleks portowy, pełniący funkcje ogólnokrajowe i międzynarodowe.

Dochód na głowę mieszkańca jest bliski średniej krajowej (98%) i wynosi 20,9 tys. zł. W latach 1999-2004 nastąpił spadek o 4,1 punktu procentowego względem średniej krajowej, mimo ogólnokrajowego znaczenia rodzącej się metropolii Trójmiejskiej. Zbliżone do wartości ogólnokrajowej jest przeciętne wynagrodzenie brutto – stanowi ono 98,1% średniej (2231 zł), co daje wysoką, trzecią pozycję w kraju (rozkład tego wskaźnika jest silnie skośny).

Wartość dodaną tworzą głównie usługi rynkowe (50,4%, co odpowiada średniej krajowej), przemysł i budownictwo (30,6%; nieznacznie ponad średnią). Rolnictwo odgrywa rolę mniejszą niż średnio w kraju (2,3% WDB), co daje województwu jedenastą lokatę. Automatyzacja procesów produkcyjnych w przemyśle lokuje województwo na piątej pozycji w Polsce.

Nakłady inwestycyjne na mieszkańca wynoszą przeszło 3 tys. zł i są nieznacznie poniżej średniej (96,4%). Mimo, że minimalnie zmalały (w porównaniu ze średnią), nadal daje to województwu piąte miejsce w kraju. Podobną lokatę

Pod względem aktywności ekonomicznej zajmuje II miejsce w kraju

(czwartą) zajmuje województwo pomorskie pod względem nakładów na B + R, wykazując przy tym wzrost o 8,2 punktu procentowego w badanym okresie.

Aktywność ekonomiczna mierzona liczbą spółek prawa handlowego sytuuje województwo na wysokiej, drugiej pozycji w kraju (134,9% średniej), w badanym okresie nastąpiło jednak pogorszenie w stosunku do średniej o 15,6 punktów procentowych.

Na tysiąc ludności pracuje mniej osób, niż średnio w kraju (299,3 osoby), co daje pozycję 12 (przy nieznacznym wzroście wskaźnika o 4 punkty). Z kolei aktywność zawodowa jest bliska średniej (97,4%, a mimo to zaledwie 13 pozycja i obserwowany spadek). Podobnie (choć nieco lepiej) jest pod względem obciążenia ekonomicznego (98,3% średniej, co daje 10 pozycję). Stopa bezrobocia rejestrowanego w związku z restrukturyzacją tradycyjnych przemysłów trójmiejskich, a także znaczącym bezrobociem popegeerowskim, jest wyższa o 13% od średniej.

Obszary chronione obejmują jedną trzecią terytorium województwa. Zarówno walory kultury materialnej (zwłaszcza Gdańsk i Malbork), jak też przyrodnicze (morze, pojezierze, Bory Tucholskie) są podstawą istnienia i rozwoju liczącego się w kraju przemysłu turystycznego, rozwijającego się szczególnie dynamicznie w pasie przybrzeżnym. Województwo jest też ważnym węzłem komunikacyjnym obsługującym ruch w układzie do i ze Skandynawii.

Tabela 11 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Pomorskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	18293	5,8	8		
Ludność w tys.	2192,4	5,7	7		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	120	98,2	6	1,1	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	67,6	109,9	4	-0,9	0
PKB na mieszkańca w zł*	20929	98,0	5	-4,1	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	2,3	79,3	11	11,0	3
-przemysłu i budownictwie %	30,6	101,3	8	-1,0	1
-usługach rynkowych w %	50,4	99,8	3	-0,8	0
-usługach nierynkowych w %	16,6	101,2	12	0,5	1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	3042	96,4	5	-0,5	0
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	112,9	83,6	4	8,2	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,31	90,1	5	-50,1	-1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	7,8	134,9	2	-15,6	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	299,3	92,1	12	4,0	1
Współczynnik aktywności zawodowej***	53,3	97,4	13	-3,3	-5
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,5	98,3	10	0,8	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	21,4	113	7	31,0	6
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2231	98,1	3	3,6	0
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	32,6	100,3	6	0,6	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

12. WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

*Region
przemysłowy
o najwyższym
poziomie
urbanizacji
w kraju*

Województwo śląskie jest położone w południowej części Polski i graniczy ze Słowacją oraz Republiką Czeską. Jest to jeden z najmniejszych regionów kraju (12331 km²), który skupia zarazem znaczny potencjał ludnościowy (4,7mln mieszkańców – 2 miejsce w Polsce). Gęstość zaludnienia (382 osoby na km²) osiąga bardzo wysoki poziom (nawet w skali europejskiej) - drugie pod względem najgęściej zaludnionych województw w kraju (małopolskie) ma gęstość zaludnienia prawie dwukrotnie niższą (214 osób na km²). Poziom urbanizacja w regionie jest najwyższa w kraju (78,6% ludności miejskiej). Stolicą województwa są Katowice (320 tys. mieszkańców). Region cechuje się dobrze rozwiniętą siecią miejską, ważniejsze miasta to: Częstochowa (248 tys.), Sosnowiec (228 tys.), Gliwice (200 tys.), Bielsko-Biała, Chorzów, Tychy, Zabrze, Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Cieszyn itd. Konurbacja śląska, zamieszkiwana przez ponad 3 mln osób, jest największym skupiskiem ludności w Polsce.

Województwo charakteryzuje się średnimi warunkami glebowymi i niezłymi klimatycznymi dla rozwoju rolnictwa, choć znaczne zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego ogranicza celowość rozwoju tego sektora w znacznej części województwa

Województwo śląskie to region wybitnie przemysłowy. Zdecydowały o tym duże zasoby węgla kamiennego, cynku i ołowiu. Struktura społeczno-gospodarcza zaczęła się kształtować u progu XIX w. i do tej pory Śląsk jest kojarzony przede wszystkim z przemysłem energetyczno-surowcowym i metalowym.

Pod względem PKB na mieszkańca region zajmuje 2 miejsce w kraju (po Mazowszu), podobnie jak w przypadku przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. Nominalnie poziom rozwoju gospodarczego jest więc wysoki, lecz struktura gospodarki i przemysłu nie odpowiada współczesnym potrzebom kraju i stanowi znaczne obciążenie dla gospodarki narodowej (ocenia się, że po 1990 r. ponad 15% PKB wytworzonego w regionie zostało przeznaczone na podtrzymywanie jego nieefektywnych struktur gospodarczych i instytucjonalnych).

Województwo śląskie charakteryzuje się najniższym w kraju udziałem rolnictwa w wartości dodanej brutto (1%), oraz najwyższym spośród wszystkich regionów udziałem przemysłu i budownictwa w WDB (127,1% średniej krajowej). Udział usług rynkowych w wytwarzaniu WDB stanowi 47,5% (94,1% średniej krajowej), natomiast udział usług nierynkowych stanowiący 13% (78,3% średniej krajowej) jest najniższy w kraju. Powyżej przedstawione dane świadczą o wybitnie przemysłowym charakterze regionu.

Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca są nieznacznie niższe od średniej krajowej. Natomiast nakłady na badania i rozwój (na 1 mieszkańca) stanowią jedynie 63,4 % średniej krajowej, co przy przemysłowym charakterze regionu może dziwić i nasuwać spore wątpliwości co do stabilności dalszego rozwoju gospodarczego regionu. O relatywnie sporej nowoczesności gospodarki świadczy najwyższa w kraju liczba automatycznych linii przemysłowych na 10 tys. mieszkańców.

Stopa bezrobocia rejestrowanego na Śląsku (16,9%) jest niższa niż średnie bezrobocie w kraju, jednakże współczynnik aktywności zawodowej jest najniższy

w kraju (51,2%). Liczba pracujących na 1 tys. ludności jest nieznacznie niższa od średniej krajowej (7 miejsce w kraju). Pod względem ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym sytuacja w województwie jest korzystna – wskaźnik ten wynosi 53,7 – jedynie 2 regiony cieszą się lepszą strukturą wiekową ludności (jest to wynikiem znacznego napływu migracyjnego w przeszłości i pewnego odpływu ludności w wielu poprodukcyjnym).

Poważny problem to degradacja środowiska

Poważnym problemem regionu jest znaczna degradacja środowiska naturalnego oraz duża powierzchnia zdegradowanych terenów przemysłowych. Te problemy koncentrują się szczególnie w gospodarczym centrum regionu zdominowanym przez schyłkowe górnictwo węglowe oraz hutnictwo. Ciągłe nierozwiązanym problemem jest restrukturyzacja górnictwa – jest to problem trudny nie tylko pod względem gospodarczym, ale także społecznym i politycznym. Przeciążona infrastruktura jest w złym stanie i wymaga modernizacji.

Mimo utrzymujące się dominacji schyłkowych przemysłów (w przypadku górnictwa węglowego podtrzymanej przejściową koniunkturą), w regionie zaczynają pojawiać się bardziej nowoczesne przemysły (przede wszystkim przemysł samochodowy), lokujące się na obrzeżach konurbacji śląskiej.

Na południu województwa (Beskidy i Przedgórze) rozwija się turystyka i rekreacja. Pewne szanse rozwojowe można wiązać także z turystyką przemysłową, która wymaga jednak postępu organizacyjnego i promocji.

Tabela 12 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Śląskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	12331	3,9	14		
Ludność w tys.	4707,8	12,2	2		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	382	312,7	1	-7,7	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	78,6	127,9	1	-0,5	0
PKB na mieszkańca w zł*	23718	111,0	2	1,1	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	1,0	34,5	16	-4,5	0
-przemysły i budownictwie %	38,4	127,2	1	6,1	0
-usługach rynkowych w %	47,5	94,1	9	-1,8	-2
-usługach nierynkowych w %	13,0	79,3	16	-0,4	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	3050	96,7	4	-5,3	0
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	85,6	63,4	7	-4,9	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,84	110,9	1	18,8	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	5,2	90,6	7	2,4	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	316,9	97,5	7	4,7	2
Współczynnik aktywności zawodowej***	51,2	93,6	16	1,1	0
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,7	93,4	14	2,9	2
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	16,9	89	12	13,4	3
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2345	103,1	2	19,3	14
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	22,0	67,7	13	-0,6	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

13. WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

*Słaba
infrastruktura
komunikacyjna,
niski wskaźnik
urbanizacji*

Województwo świętokrzyskie jest położone w środkowo-wschodniej części kraju. Pomimo przechodzenia przez województwo ruchliwej drogi krajowej nr 7, województwo nie jest dobrze skomunikowane z pozostałymi regionami kraju, a infrastruktura komunikacyjna jest słabo rozwinięta.

Świętokrzyskie należy do najmniejszych województw - liczy 11708 km² powierzchni (przedostatnia pozycja w kraju), ludność to 1,3 mln osób (trzynasta pozycja), a gęstość zaludnienia stanowi 90,3% średniej krajowej. Wskaźnik urbanizacji lokuje województwo na przedostatniej pozycji (w miastach mieszka 45,5% ludności). Stolica - Kielce - liczy 212 tysięcy mieszkańców i nie należy do czołówki ośrodków rozwojowych kraju.

Województwo świętokrzyskie należy do słabiej rozwiniętych - PKB na mieszkańca wynosi 16,9 tys. zł (79,1 % średniej), a przeciętne wynagrodzenie 1992 zł (87,6% średniej).

Wartość dodana województwa powstaje w usługach rynkowych (44,6%, odległa, 14 pozycja), przemyśle i budownictwie (30,0%) oraz usługach nierynkowych (19,5%). Przemysł i usługi tracą pozycję. Zwraca uwagę relatywnie duży udział rolnictwa wytwarzającego 5,8% WDB (dwa razy tyle, co przeciętnie w kraju), co nie jest wszakże świadectwem nowoczesności sektora, a raczej przestarzałej struktury gospodarczej regionu. Liczba automatycznych linii przemysłowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców lokuje świętokrzyskie na pozycji dwunastej.

*Najniższe w kraju
nakłady na B+R*

W województwie nakłady na inwestycje są niższe w porównaniu z resztą kraju (2,3 tys. zł na głowę, to jest 73,7% średniej). Bardzo niskie, najniższe w kraju, są nakłady na badania i rozwój - stanowią zaledwie 10,6% średniej w kraju, co więcej w latach 1999-2004 dramatycznie spadły o 50,6%.

W województwie notuje się niskie nasycenie spółkami prawa handlowego (51,8%, co daje 14 lokatę). Relatywnie dobrze prezentuje się wskaźnik pracujących (4 miejsce), jednakże wykazuje on tendencję spadkową (o 11 pkt. proc.). Współczynnik aktywności zawodowej daje województwu świętokrzyskiemu odległą, czternastą pozycję, a niewiele bardziej korzystna jest sytuacja pod względem obciążenia ekonomicznego (wynosi 61,5%; to jest ponad średnią).

Wysoka jest stopa bezrobocia rejestrowanego (22,0%), jednakże - podobnie jak w innych słabiej rozwiniętych obszarach Polski środkowej i wschodniej - rzeczywistą miarę bezrobocia można uzyskać biorąc pod uwagę także bezrobocie agrarne.

Znaczna część województwa objęta jest ochroną prawną (61,9%, co daje pierwszą lokatę w kraju). Obszary chronione koncentrują się zwłaszcza w centralnie położonych Górach Świętokrzyskich oraz nad doliną Wisły (w tym Góry Pieprzowe). Pomimo posiadania pewnego potencjału rozwoju turystyki (np. uzdrowisko Busko Zdrój, Góry Świętokrzyskie, Sandomierz i in.), wskutek położenia na uboczu od głównych szlaków i słabo rozwiniętej infrastruktury transportowej i turystycznej, potencjał ten nie jest realizowany.

Tabela 13 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Świętokrzyskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	11708	3,7	15		
Ludność w tys.	1290,2	3,3	13		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	110	90,3	11	-1,2	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	45,5	74,0	15	-0,1	0
PKB na mieszkańca w zł*	16911	79,1	12	1,7	1
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	5,8	200,0	2	39,0	3
-przemysłu i budownictwie %	30,0	99,3	10	-8,0	-5
-usługach rynkowych w %	44,6	88,3	14	2,6	1
-usługach nierynkowych w %	19,5	118,9	5	4,6	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2325	73,7	11	6,1	1
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	14,3	10,6	16	-50,6	-7
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,84	110,9	12	13,7	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,0	51,8	14	3,1	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	332,9	102,4	4	-11,0	-1
Współczynnik aktywności zawodowej***	52,7	96,3	14	1,5	1
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	61,5	106,9	4	-0,4	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	22,0	116	6	1,3	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1992	87,6	12	-1,6	-4
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	61,9	190,5	1	36,0	2

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

14. WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Województwo warmińsko-mazurskie jest położone w północno-wschodniej części kraju i zalicza się (z wyłączeniem zachodniej części) do regionów peryferyjnych, stosunkowo słabo rozwiniętych. Od północy graniczy z rosyjskim Obwodem Kaliningradzkim. Spośród innych województw wyróżnia się zwłaszcza wysoką stopą bezrobocia i znacznym udziałem obszarów chronionych.

Warmińsko-mazurskie należy do największych obszarowo województw (4 pozycja, 24192 km²), a w związku z niewielką liczbą ludności (1,4 mln osób) charakteryzuje się też o połowę niższą od średniej gęstością zaludnienia (59 osób na km²). Niewiele odbiega od średniej wskaźnik urbanizacji (97,8%). Stolica województwa, Olsztyn, jest miastem liczącym ok. 174 tysięcy mieszkańców. Inne większe miasta województwa to: Elbląg (128 tys.), Ełk, Ostróda.

Zarówno dochód na głowę mieszkańca (16,5 tys. zł), jak i przeciętne wynagrodzenie brutto (1967 zł) lokują województwo na odległych miejscach w kraju (odpowiednio 13 i 15), przy czym w obu przypadkach odnotować należy nieznaczne (o 0,5–0,4 punktu) pogorszenie pozycji.

Udział rolnictwa w tworzeniu dochodu (4,4%, dwunasta pozycja) stanowi ok.1,5 średniej krajowej. Udziały przemysłu i budownictwa, jak i usług rynkowych są nieco niższe od średnich krajowych (odpowiednio 93,4 i 91,7% średniej), natomiast udział usług nierynkowych w tworzeniu dochodu jest wyższy o ponad jedną czwartą. Pod względem automatyzacji linii przemysłowych w odniesieniu do liczby mieszkańców region tylko nieznacznie odstaje od średniej, a wyróżnia się znaczącym przyrostem tego wskaźnika o 42,3 punktu.

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje przedostatnią pozycję w kraju pod względem nakładów inwestycyjnych (niespełna 2,2 tys. zł na mieszkańca). Niskie

Wysoka stopa bezrobocia i znaczny udział obszarów chronionych

Bardzo niskie nakłady na inwestycje i B+R

są także nakłady na działalność badawczo-rozwojową (zaledwie 29,2% średniej, dwunaste miejsce). O ile jednak widoczny jest wzrost nakładów inwestycyjnych (o 15,1 punktów procentowych), to w przypadku nakładów na B+R obserwujemy ich stabilność na niskim poziomie.

W województwie jest o blisko połowę mniej spółek prawa handlowego niż średnio w Polsce, choć spółek z kapitałem zagranicznym jest znacznie więcej, niż w pozostałych trzech regionach wschodnich. Na tysiąc ludności pracuje 270,7 osób (83,3% średniej), co daje województwu ostatnią szesnastą pozycję. Nieco lepsza jest sytuacja w zakresie aktywności zawodowej (97,8% średniej, jedenasta pozycja). Z kolei pod względem obciążenia ekonomicznego warmińsko-mazurskie zajmuje miejsce w środku skali (100,2% średniej krajowej).

Najwyższa w kraju stopa bezrobocia

Poważnym problemem społecznym jest najwyższa w kraju (o 54% wyższa niż średnia) stopa bezrobocia rejestrowanego (29,2%). Znacząca część bezrobocia, zwłaszcza długotrwałego, wiąże się z upadkiem pegeerów, których niskokwalifikowani pracownicy nie byli w stanie znaleźć zatrudnienia w innych sektorach gospodarki regionalnej i krajowej. Problem ten jest szczególnie dotkliwy na obszarach graniczących z Obwodem Kaliningradzkim. Trudną sytuację dotkniętych bezrobociem nieco łagodzi szara sfera oraz zagraniczne migracje zarobkowe.

Położone w większości na rozległym pojezierzu województwo dysponuje znacznym potencjałem rozwoju turystyki (obszary chronione to 46,2% terytorium, o blisko połowę więcej niż średnia), jednakże przeszkodę w rozwoju gospodarki turystycznej stanowią niskie nakłady inwestycyjne i słabe skomunikowanie z obszarami generującymi ruch turystyczny. Potencjał turystyczny regionu wzbogacają zasoby materialne związane z jego losami historycznymi.

Tabela 14 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Warmińsko-mazurskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	24192	7,7	4		
Ludność w tys.	1428,4	3,7	12		
Gęstość zaludnienia (liczba osób na km ²)	59	48,4	16	-1,0	-1
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	60,1	97,8	9	0,6	0
PKB na mieszkańca w zł*	16504	77,2	13	-0,5	-1
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	4,4	151,7	5	-16,6	-2
-przemysłu i budownictwie %	28,2	93,4	12	-0,2	0
-usługach rynkowych w %	46,3	91,7	12	-0,5	0
-usługach nierynkowych w %	21,1	128,7	3	4,6	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2165	68,6	15	15,1	1
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	39,4	29,2	12	-0,9	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,53	98,8	4	42,3	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,5	59,9	12	1,2	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	270,7	83,3	16	0,0	0
Współczynnik aktywności zawodowej***	53,5	97,8	11	0,3	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	57,6	100,2	7	-1,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)****	29,2	154	1	-20,4	0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	1967	86,5	15	-0,4	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	46,2	142,2	4	-21,2	-2

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

15. WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

Jeden z najlepiej rozwiniętych regionów Polski

Województwo wielkopolskie, położone w zachodniej części kraju, korzysta z dostępności ważnych szlaków komunikacyjnych w układzie wschód-zachód i północ-południe. Od stuleci należy do najwyższej rozwiniętych regionów Polski. Stolica województwa, Poznań, należy do kluczowych ośrodków rozwojowych kraju. Województwo o powierzchni 29826 km² jest drugie co do wielkości (po Mazowszu); pod względem zaś ludności (około 3,4 mln) trzecie w kraju. Gęstość zaludnienia jest niższa od średniej (wynosi 113 osób na km²), co wiąże się rozległością słabo zaludnionych obszarów bagnistej doliny Noteci i okolic Piły (w północnej części województwa). Wskaźnik urbanizacji jest nieco poniżej średniej, mimo relatywnie gęstej sieci miast.

Dochód na głowę mieszkańca (prawie 22,3 tys. zł) jest wyższy o 4,2% od średniej i ustępuje tylko mazowieckiemu i śląskiemu. Pod względem przeciętnego wynagrodzenia (2095 zł, czyli 92,2% średniej) Wielkopolska zajmuje szóstą pozycję (w wyniku relatywnego obniżenia o 1,0 punkt procentowy).

Wartość dodana brutto powstaje przede wszystkim w usługach rynkowych (45,9%) oraz przemyśle i budownictwie (34,3%), co daje regionowi wysoką drugą pozycję w Polsce. Usługi nierynkowe generują 15% WDB (14 miejsce w kraju). Stosunkowo wiele (4,8%) wartości dodanej wytwarza rolnictwo, które jednak na tle kraju wyróżnia się nowoczesnością i konkurencyjnością. Wskaźnik automatyzacji przemysłu w odniesieniu do liczby mieszkańców należy do najwyższych w kraju (3 miejsce), jednak wykazuje tendencję spadkową.

Województwo wielkopolskie koncentruje znaczący kapitał zagraniczny zaangażowany w Polsce.

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się wysokimi nakładami inwestycyjnymi na 1 mieszkańca (3,8 tys. zł, drugie miejsce w kraju). W tym kontekście nieco niższa (piąta) jest pozycja regionu pod względem nakładów na badania i rozwój (110,8 zł na 1 mieszkańca). W obu przypadkach nakłady relatywnie rosną, aczkolwiek bardziej na inwestycje ogółem, niż na badania i rozwój.

Bardzo dobre wskaźniki aktywności gospodarczej

Województwo charakteryzuje się lepszymi (i rosnącymi) wskaźnikami aktywności gospodarczej niż reszta kraju. Zbliżone do przeciętnego jest nasycenie spółkami prawa handlowego, o 10,7% więcej jest osób pracujących na tysiąc mieszkańców. Ponad średni jest też współczynnik aktywności zawodowej (o 4,6%), co daje drugie miejsce w Polsce. Poziom obciążenia ekonomicznego jest w województwie nieodległy od średniej krajowej (97,4%) i malejący.

Stopa bezrobocia sięga 15,9%, co w skali kraju oznacza sytuację stosunkowo korzystną.

Wielkopolska, jak każdy wielki region, jest stosunkowo zróżnicowana terytorialnie, zarówno pod względem gospodarczym, przyrodniczym i kulturowym. Obszary prawnie chronione stanowią 31% powierzchni województwa, a obszary szczególnie atrakcyjne pod względem przyrodniczym lokuje się w zachodniej i północnej części województwa. Wschodnia część regionu jest słabiej nasycona zabytkami historii, których nie brak w obszarach centralnych (Poznań, Kórnik, Gniezno i inne).

Zarówno struktura gospodarcza, jak korzystne położenie w połączeniu z kulturą regionu tworzą dobre przesłanki rozwoju w długim okresie.

Tabela 15 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Wielkopolskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	29826	9,5	2		
Ludność w tys.	3362,0	8,7	3		
Gęstość zaludnienia (os./km2)	113	92,3	9	1,7	2
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	57,3	93,3	11	0,2	0
PKB na mieszkańca w zł*	22256	104,2	3	-0,1	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	4,8	165,5	4	2,1	0
-przemysłu i budownictwie %	34,3	113,6	2	4,5	2
-usługach rynkowych w %	45,9	90,9	13	-0,6	0
-usługach nierynkowych w %	15,0	91,5	14	2,7	0
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	3800	120,4	2	17,5	1
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	110,8	82,1	5	9,9	1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	2,67	103,9	3	-14,4	0
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	5,8	101,0	5	1,0	1
Pracujący na 1 tys. ludności**	359,9	110,7	2	7,4	4
Współczynnik aktywności zawodowej***	57,2	104,6	2	2,3	4
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	56,0	97,4	11	-2,7	-3
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	15,9	84	14	2,0	-2
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2095	92,2	6	-1,0	-1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	31,0	95,4	9	-0,9	-1

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

16. WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE

Województwo zachodniopomorskie położone jest w północno-zachodniej części kraju i obejmuje tereny dolnej Odry, wybrzeża bałtyckiego oraz rozległego pojezierza. Z racji położenia przy granicy z Niemcami, zwłaszcza stolicą regionu, Szczecin, jest dobrze skomunikowany z Berlinem i Rostockiem (lepiej, niż z resztą kraju). Porty szczeciński i świnoujski należą do najważniejszych zespołów portowych Bałtyku.

Województwo zachodniopomorskie obejmuje powierzchnię 22897 km², co czyni je piątym co do wielkości w kraju. Zamieszkuje je stosunkowo mała liczba mieszkańców 1,7 mln (11 lokata). Wskaźnik urbanizacji wynosi 69,3 % co plasuje województwo na wysokiej 3 pozycji. Stolica województwa liczy 414 tysięcy mieszkańców.

Wielkości PKB na mieszkańca w województwie zachodniopomorskim wynosi 20,4 tys. zł, (szóste miejsce w kraju). Przeciętne wynagrodzenie miesięczne wynosi 2069 zł, co daje siódmą pozycję w Polsce.

Na wartość dodaną województwa zachodniopomorskiego składają się głównie usługi rynkowe (54% WDB, co daje wysoką drugą pozycję) oraz bardzo nisko rozwinięty przemysł i budownictwo (24,3%; piętnaste miejsce w kraju). W usługach nierynkowych powstaje relatywnie niewielka część (18,3%) regionalnej WDB, natomiast w rolnictwie WDB wynosi 3,5% (miejsce ósme). Nowoczesność przemysłu mierzona automatyzacją linii w przeliczeniu na liczbę mieszkańców daje zachodniopomorskiemu 9 pozycję, jednakże z tendencją wzrostową (o 2,8 punktu procentowego w omawianym okresie).

Region dobrze skomunikowany z Berlinem

Województwo zachodniopomorskie plasuje się na szóstym miejscu pod względem nakładów inwestycyjnych na mieszkańca (2,9 tys. zł), przy czym nakłady te znacząco wzrosły (o 12,4 punktu). Pod względem nakładów na sferę badawczo-rozwojową sytuacja jest mniej korzystna (37,9 zł na mieszkańca), co daje pozycję trzynastą z tendencją wyraźnie spadkową (o 5,6% punktu).

Dość korzystnie (3 miejsce) lokuje się województwo, jeśli chodzi o nasycenie spółkami prawa handlowego. Na tysiąc ludności pracuje niewiele, bo 280,9 osób (13 pozycja, z nieznaczną tendencją poprawy 1,2 punktu). Wartości wskaźnika aktywności zawodowej (54,3%, dziewiąte miejsce, z nieznaczną tendencją wzrostową) oraz wskaźnika obciążenia ekonomicznego (53,7%) – sytuuje zachodniopomorskie na przedostatnim miejscu w kraju. Zjawiska te odzwierciedlają się także w sferze bezrobocia, którego stopa wynosi 27,5%, jednakże należy mieć świadomość, że na licznych w regionie, acz słabo zamieszkałych, obszarach popegeerowskich bezrobocie ma wymiar strukturalny i obarczone jest wieloma negatywnymi skutkami w sferze społecznej.

Obszary chronione stanowią nieco ponad 20% powierzchni, co sytuuje województwo na 14. miejscu w kraju. Region dysponuje znaczącymi i zróżnicowanymi walorami przyrodniczymi oraz zabytkami historii, przyciągającymi turystów zwłaszcza na obszary graniczące z Niemcami (w tym do Szczecina) i nad morze, gdzie też stosunkowo dobrze jest rozwinięta infrastruktura komunikacyjna i turystyczna. Problemem południowo-wschodniej części zachodniopomorskiego jest jej peryferyjny charakter wobec Szczecina i innych aglomeracji kraju i systemów transportowych.

Tabela 16 . Ogólna charakterystyka województwa w 2004 r.

Zachodniopomorskie	W 2004 r.			Dynamika 1999-2004	
	Wartość	Polska =100%	Lokata	Zmiana w pkt. % wzgl. średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	22897	7,3	5		
Ludność w tys.	1695,7	4,4	11		
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	74	60,7	13	-0,8	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	69,3	112,7	3	-0,1	0
PKB na mieszkańca w zł*	20357	95,3	6	-5,6	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	3,5	120,7	8	6,1	-1
-przemysłu i budownictwie %	24,3	80,5	15	-10,8	-2
-usługach rynkowych w %	54,0	106,9	2	3,8	0
-usługach nierynkowych w %	18,3	111,6	8	4,1	1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	2903	92,0	6	12,4	3
Nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca w zł	37,9	28,0	13	-5,6	-1
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys. mieszkańców	1,82	71,0	9	2,8	1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	6,2	108,3	3	-4,2	0
Pracujący na 1 tys. ludności**	280,9	86,4	13	1,2	2
Współczynnik aktywności zawodowej***	54,3	99,3	9	0,7	2
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)****	53,7	93,4	15	-0,1	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)*****	27,5	145	2	11,1	1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2069	91,0	7	-2,3	-3
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	20,7	63,7	14	1,5	0

* w 2003 r.

** dynamika nie uwzględnia zmian metodologii obliczania pracujących w rolnictwie od 2002 r.

*** dynamika dla lat 2001-2004

**** im wyższa lokata tym gorsza pozycja województwa (wskaźniki zjawisk negatywnych)

Źródło: GUS

Problemem są obszary popegeerowskie o wysokim bezrobociu strukturalnym

Tabela 17. Ogólna charakterystyka województw w 2004 r.

	Dolnośląskie	Kujawsko-pomorskie	Lubelskie	Lubuskie	Łódzkie	Małopolskie	Mazowieckie	Opolskie	Podkarpackie	Podlaskie	Pomorskie	Śląskie	Świętokrzyskie	Warmińsko-mazurskie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
Powierzchnia w km ²	19948	17970	25114	13989	18219	15190	35560	9412	17844	20187	18293	12331	11708	24192	29826	22896
Ludność w tys.	2893,1	2068,3	2185,2	1009,2	2587,7	3260,2	5146,0	1051,5	2098,0	1202,4	2194,0	4700,8	1288,7	1428,7	3365,3	1694,9
Gęstość zaludnienia (liczba os/km ²)	146	115	88	72	144	213	144	114	117	60	119	388	111	59	112	74
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	70,9	61,8	46,6	64,2	64,6	49,8	64,8	52,6	40,5	59,0	67,6	78,6	45,5	60,1	57,3	69,3
Wartość dodana brutto w:																
- rolnictwie w %	2,1	4,1	5,3	2,0	2,7	2,1	2,5	4,2	2,3	6,2	2,3	1,0	5,8	4,4	4,8	3,5
-przemysłu i budownictwie %	34	31	24,6	30,6	32,4	29,5	23,5	32,5	33,2	25,1	30,6	38,4	30,0	28,2	34,3	24,3
-usługach rynkowych w %	47,7	47,8	47,0	48,8	47,8	50,2	61	43,8	43,7	46,3	50,4	47,5	44,6	46,3	45,9	54,0
-usługach nierynkowych w %	16,6	17,4	23,1	18,6	17,1	18,3	13	19,5	20,8	22,5	16,6	13,0	19,5	21,1	15,0	18,3
PKB na mk w tys. zł ⁵	21986	19169	15019	18396	19498	18522	32722	17173	15436	16105	20929	23718	16911	16504	22256	20357
Nakłady inwestycyjne na mk w zł	3597	2254	1848	2728	2803	2821	5309	2212	2345	2320	3042	3050	2325	2165	3800	2903
Nakłady na działalność B+R na mk w zł	100	58	77	23	116	198	440	28	50	43	113	86	14	39	111	38
Współczynnik aktywności zawodowej ⁶	53,5	56,3	57,2	54,8	55	56,9	55,8	52,3	53,8	55,8	53,3	51,2	52,7	53,5	57,2	54,3
Stopa bezrobocia w % ⁷	24,9	22,1	16,7	23,2	18,8	17,2	14,6	17,8	16,7	15,6	20,2	19,3	20,6	22,3	18,2	23,8
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)	22,4	23,6	17,8	25,6	19,5	15,0	14,7	20,0	19,1	16,1	21,4	16,9	22,0	29,2	15,9	27,5
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2220	1988	2000	1968	1993	2098	2910	2068	1941	2005	2231	2345	1992	1967	2095	2069

Źródło: GUS

⁵ w 2003 r.

⁶ dynamika dla lat 2001-2004

⁷ według BAEL